

RADYO YAYINCILIĞININ GENEL YAPISI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünyanın şekillendiği sanayileşme çağında hızlı ve doğrudan iletişim ihtiyacı radyonun keşfine zemin hazırlamıştır. Özellikle kitlelere bilgi aktarımında önemli rol oynayan radyo hem de askeri alanda çok etkili olmuştur. Bu etki televizyonun ortaya çıkışına kadar sürmüştür.

MEDYA VE RADYO

Latince kökenli bir sözcük olan medya, gazete, televizyon, radyo, internet vb. kitle iletişim araçlarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. halka, kamuoyuna ait olan anlamında kullanılan “medium”, “mediae” sözcüğünden türetilmiştir. Yazı, ses ya da görüntü aracılığıyla iletişim kurmayı sağlayan yazılı basın (gazete ve dergi) elektronik basın (radyo, televizyon, sinema ve film) ile sinevizyon mültivizyon, hypermedia, internet, bilgisayar, video, kitap, tele-foto, radyo-foto, lifaks, frekans planlaması, telefon, teleks, faks, telekomünikasyon uydusu vb. kitle iletişim araçlarının bütününe medya denilmektedir. Aydeniz, benzer özellikleri bir arada toplayarak, medya türlerini, görsel, işitsel, basılı, internet ve yeni medya olmak üzere dört ana başlıkta toplamıştır. John B. Thompson, medya endüstrileri üzerine yaptığı çalışma sonucunda günümüzdeki medya eğilimlerini ekonomik ve siyasal düzeyde dört ana başlıkta açıklamıştır:

- Medya endüstrilerinin giderek artan yoğunlaşmaları (Concentration)
- Medya endüstrilerinin giderek artan çeşitlenmeleri (Diversification)
- Medya endüstrilerinin artan küreselleşmeleri (Globalization)
- Yayıncılık alanında kuralların kaldırılması yönündeki eğilim (Deregulation) Telgraf (1835), telefon (1876), fotoğraf (1827), sinema (1895), radyo (1895), video (1968) ve diğer uzantılar son yüzyılın sanayi ötesi toplumundaki iletişim teknolojisinin getirdikleridir. Radyo, haber verme, eğitime, propaganda, mal ve hizmetlerin tanıtımı, eğlendirme, inandırma ve harekete geçirme gibi beş temel işleve sahiptir. Radyo, ilk olarak özel girişimler ile yayınına başlamıştır. Bireysel kullanımlar, özel şirketlerin yatırımları, radyonun büyümesini sağlamıştır. Etkili yayıncılık kamunun da bu iletişim aracına ilgisi ile sonuçlanmıştır. Özellikle ideolojik bir aygıt olarak devletin propaganda aracı kimliği ile kullanılan radyo, liberal politikaların uygulandığı 80 sonrası özel teşebbüslerin önem verdiği bir iletişim aracı olmuştur. Radyo ve Ses Radyonun gelişiminde “ses” üzerine yapılan çalışmalar etkin rol oynamıştır. Sesin iletimi ve kayıt edilmesi üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Gramofon, telefon, telsiz bu anlamda önemi araçlar olmuştur. Telefon Dilimize Fransızca bir kelime olan “telephone”dan geçen telefon, eski Yunanca’da “telos” (uzak) ve phone (ses) kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. TDK, telefonu “konuşmaları ileten ve yansıtan düzenek” olarak tanımlamaktadır. Alexander Graham Bell tarafından 1876 yılında icat edilmiştir. Gramofon Fransızca “gramophone” kelimesinden dilimize giren gramofon, eski Yunanca’da “föne” (ses) ve “grammein” (yazmak) sözcüklerinin birleştirmesinden oluşmuş bir kelimedir. TDK, gramofonu “önceden özel bir madde üzerine kaydedilmiş sesleri, istenildiğinde dinleten alet, sesyazar” olarak açıklamaktadır. Fonograf’ın geliştirilmiş şekli olan gramofon, 1887 yılında Thomas Alva Edison tarafından icat edilmiştir.

RADYO NEDİR?

Telefon ve gramofon gibi radyoda dilimize Fransızca “radio” kelimesinden girmiştir. Latince kökenli bir kelime olan radyo, “radius” (radyasyon-ışınım) kelimesinden türemiştir. Radyo, sesin elektromanyetik dalgalar aracılığı ile boşlukta yayılması ve bu dalgaların radyo alıcıları aracılığı ile sese çevrilmesi ve kamunun hizmetine sunulması olarak tanımlanabilir. TDK, radyo hakkında isim anlamında üç tanım vermektedir:

1. Elektrik dalgalarının özelliğinden yararlanarak seslerin iletilmesi sistemi.
2. Elektrik dalgalarıyla düzenli olarak yayın yapan istasyon ve bu istasyonun programlarını düzenlemekle görevli kuruluş.
3. Bu istasyonun yayınlarını alan araç.

Radyonun Doğuşu (İcatlar dönemi 1860–1920) Radyo tarihinin başlangıcı yani doğuşu 1827 yılında Amerikalı fizikçi Savory’nin elektrik arkı etrafındaki toplu iğnelerin mıknatıslanmasını bulması olarak kabul edilmektedir. James Clark Maxwell’in 1873’de elektromanyetik dalgalarının varlığı ve dalga denklemlerini matematikle ispat etti. 1888 yılında da Alman fizikçi Rudolf Hertz’in elektromanyetik enerjinin yayılabileceğini, tekrar toplanabileceğini ve dedekte edilebileceğini buldu. Elektromanyetik dalgalara Hertz’in ismi verildi. Marconi 1894’te oda içinde gönderilen radyo sinyallerini çalan bir elektrikli zil yapıp, sonraki sekiz yıl içinde Atlas okyanusu üzerinden 4800 km’yi aşan transatlantik

haberleşmeyi sağlayan mesajları göndermeyi başarmıştır. Fransız Lee de Forest 1907 yılında, İngiliz Ambrose Fleming'in buluşu olan "radyo lambası"nı geliştirerek radyodan gelen ses sinyallerinin devamlı olmasını sağlayan "boşluk tüpü"nü (vacuum tube) buldu. Radyo yayıncılığının önünü açan "boşluk tüpü" ile radyoların sesi çok daha kaliteli çıkıyor, kesintisiz yayınlar yapılabiliyordu. İlk radyo yayını, Kanada doğumlu Prof. Reginald Aubrey Fessenden tarafından 24 Aralık 1906 günü bir Noel akşamı yapıldı.

Radyonun Altın Çağı (1920–1945) 1917'den itibaren WHA ve Wisconsin Üniversitesi'nde WHR istasyonlarında yapılan deneme eğitimleri ABD'de ilgi ile karşılanmış, radyoculuğu ticari karşılığının olduğu keşfedilmiştir. İlk düzenli radyo yayınları, ABD'de 1920 yılında Pittsburg'daki KDVK adlı özel radyo tarafından başlatılmıştır. ABD'de başlayan bu yayınları sırasıyla İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği (1922) ve Almanya (1923) takip etmiştir. 1927 yılına kadar tüm Avrupa'da, Amerika'da, Japonya'da ve Yeni Zelanda'da radyo yayınları başlamıştı. 1922'de ilk özel radyo verici istasyonu kurularak, pille çalışan radyo alıcıları yapıldı. 1930'da telsiz-telgraf radyo oldu. Radyonun yaklaşık ilk 10 yılında radyo yayımları yayınları uzun dalga (ulusal çapta) veya orta dalga (bölgesel) üzerinden, yani AM'le yapıldı. 1935'te Edwin H. Armstrong uzun süren denemelerden sonra FM'i buldu. Elektronik yayınlar taşıyıcı dalganın gücüne ayarlanırsa AM, frekansın gücüne göre ayarlanırsa FM yayın yaparlar. 1936'da Berlin olimpiyatlarının radyodan yayınlanması radyo satışlarını arttırmıştır. Ucuz radyoların yanı sıra artık daha şık, daha iyi radyolar üretilmeye başlanmıştır. Radyo, 1927–1945 yılları arasında altın yıllarını yaşadı.

Televizyon Sonrasında Radyo (1945'ten Günümüze) 2. Dünya Savaşı radyonun devletleşmesine neden oldu. Radyonun kitleleri etkileme gücü anlaşılmıştı. İlk radyo istasyonu, ABD'de 1940'da çalışmaya başlarken Fransa'da ilk vericiler 1954'te yeni bantlar üzerinden özel programlara yer verilerek kuruldu. 1948'de radyolarda tüplerin yerini alacak transistörlerin üretilmesi, çok daha küçük boyutlu ve daha az enerji harcayan radyoların üretilmesinin önünü açtı. 1965'e doğru ilk "oto-radyo" ların ortaya çıktı; 1970'e doğru, teyple oto-radyoların birleştirilmesi bu gelişmeyi hızlandırdı. 1980 sonrası ise radyo dinleyicilerin farklı ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde modifiye edildi. 1989'da yeni bir aşamaya giren radyo, çok merkezileşti (çok düşük güçte yerel vericiler), uzmanlaştı (hizmet radyoları veya radyoyla yönlendirme gibi özel hizmetlere uygun, yaygın kullanıma açık donanımlar ve yayın bantları) ve hafif üretim araçları sayesinde dinleyiciler, program yapımlarına daha çok katılır hâle geldiler.

TÜRKİYE'DE RADYO

Türkiye'deki ilk radyo deneyini Mesleki ve Teknik Öğretim Umum Müdürlerinden eğitimci Rüştü Uzel gerçekleştirmiştir. Uzel, kendi geliştirdiği bir cihazla, Muallim Mektebi'nde verilen musiki konserini, üniversite konferans salonunda dinlenmesini sağlamıştır. Savaş yıllarında iletişimin, propagandanın önemini kavrayan kurucu kadrolar, ilk olarak 1925 yılında "Ankara'da büyük bir telsiz istasyonu ile memlekette dahili bir telsiz şebekesi tesisini" öngören, "Telsiz Tesisi Hakkında Kanun" adıyla bir kanun çıkarmıştır. Kanunun akabinde bir ihale yapılarak iş Fransız bir şirkete verilmiştir. İstanbul'da kurulan vericiler ile Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi (TTTAŞ) hemen 1927 yılında denemelere başlamıştır. Denemelerin ardından resmi olarak ilk radyo yayını, İstanbul Radyosu adıyla, 6 Mayıs 1927'de, Sirkeci'deki Büyük Postane binasının bodrum katında Türkiye radyolarının ilk spikeri Sadullah Gazi Evranos tarafından başlatılmıştır. 1936 Ağustos'unda yılında TTTAŞ'nin sözleşmesi uzatılmayarak çıkarılan bir kararname ile radyonun yönetimi PTT'ye verildi yani doğrudan devletin eline geçti. Bu süreçten sonra devlet destekli "özel yayın dönemi" sona ererken "hükümet" dönemi başladı ve 1964 yılına kadar olan oldukça uzun bir süre radyo yayınları yönetimi doğrudan siyasal iktidarlara geçti. 1943'te Basın Yayın Umum Müdürlüğü ve 1949'da Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'ne dönüşecek olan yapı içinde yayınlar, Radyolar Dairesi ve Radyo Fen Heyeti olarak yapılandırılan iki daireye bağlanarak yönetildi. 1960'lı yıllar Türkiye'nin yeniden yapılandığı yıllar oldu. Siyasal iktidardan bağımsız, özerk, kendi kadrolarına ve kendi bütçesine sahip olan ve Türkiye'deki radyoları tek çatı altında toplayıp Televizyon yayınlarını da başlatacak olan bir yayın kurumuna ihtiyaç duyuldu. Bu yüzden radyo yayınları, 1964'te çıkartılan 359 sayılı TRT Kanunu ile kurulan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na (TRT) devredildi. TRT, radyo yayınlarını çok düzenli hâle getirdi. Eğitim ve kültür ağırlıklı tam gün yayınlar yaptı. Ülkenin her bölgesine radyoyu ulaştırarak zaman için kanalları çeşitlendirdi. TRT, bölgesel radyo istasyonları kurdu, bölgesel yayınlar yapmaya başladı. 1974'te TRT'nin radyo sayısı TRT-1, TRT-2 ve TRT-3 olmak üzere üçe çıktı. 1975'te Arapça, Romence, Yunanca, Bulgarca, Sırp-Hırvatça, Almanca, Farsça ve İngilizce yayınlara başladı. 1982 yılına gelindiğinde yayınlar farklı kıtalara (Avrupa, Amerika, Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Uzakdoğu) genişledi ve yayın yapılan dil sayısı 15'e çıktı. 1982 Anayasası hükümleri doğrultusunda 1984 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu yeniden düzenlendi. Dışa açık politikalar izleyen Türkiye, video ve uydu yayınları ile tanıştı. Özel radyo ve televizyon girişimleri başladı. Bakırköy Belediye Radyosu 1989 yılında faaliyetlerine başlamasına rağmen kanuna aykırı olduğu gerekçesi ile kapatıldı ancak 1982 Anayasası'ndaki radyo-TV yayıncılığının devlet tekelinde olduğunu belirten hükme rağmen 1992 yılında ilk özel radyo olarak Kent FM ve devamında Süper FM, Metro FM, İstanbul

FM, Best FM gibi özel radyolar faaliyetlerine başladı. Anayasanın, 1993'te 133 maddesinin değiştirilmesiyle özel radyo ve televizyon yayınları serbest bırakılırken, TRT'nin özerkliği yeniden tesis edildi. 1994 yılında ÷lke içindeki radyo ve yayın karışıklıklarını düzenlemek için Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu.

RADYODA PROGRAM TÜRLERİ

En eski kitle iletişim araçlarından biri olan radyo, yirminci yüzyılın en önemli unsurlarından biri olmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda önemli bir yeri olan radyo, savaş zamanında kitlelerin hem savaşın gidişatı hakkında bilgi sahip olmasını sağlamış, hem de en tipik örneğini Nazi Almanya' sında bulan propaganda aracı olarak kullanımı yoluyla kitlelerin manipüle edilmesine, belirli ideolojik ve yanlış fikirlerin yaygınlaşmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında televizyonun yaygınlaşmasıyla radyo değerini kısmen de olsa yitirmeye başlamıştır. Bununla birlikte başlangıçta televizyonun yaygınlaşmasıyla ölümü ilan edilse de, radyo yayıncıları hızla yeni duruma uyum sağlamaya çalışmış, sağladıkları program çeşitliliği ile iş ve ev yaşamında ayrıcalıklı yerini korumaya devam etmiştir. Radyo ilk zamanlardaki önemli yerini kaybetmeye başlasa da hiçbir zaman varlığını tamamen kaybetmemiştir. Toplum doğrudan ilgilendiren ve verdiği mesajlarla yönlendirebilen bu kitle iletişim aracı, aktardığı içeriklerle önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple hazırlanan ve dinleyiciye ulaştırılan yayınlar dikkatle hazırlanmalıdır. Doğru bir sonuca varılabilmesi, toplumdaki her bireye ulaşılabilmesi ve gereksinimleri karşılayabilmesi için radyoda yayınlanan programlar belli ölçütlere uyularak sınıflandırılır. Bu bakımdan amaç, kapsama alanı, yapım malzemesi, dinleyici özellikleri, teknik ve biçim özellikleri gibi sınıflandırmalar göz önünde bulundurulmalıdır.

YAPIM MALZEMESİNE GÖRE

Yapım malzemelerine göre radyo programları ikiye ayrılır. İçerikte kullanılan malzemeye göre program türü adlandırılır. Bu içerik malzemeleri söz ve müziktir. Söz Yayınları; içeriğinde söz ögesinin ağırlıkta olduğu programlardır. Müzik Yayınları; söz ögesinin de bulunabildiği ancak müzik ağırlıklı yayınlardır. Aynı şekilde müzik unsuru söz yayınlarında da vardır ancak baskın olan unsur yapım malzemesi olarak programa adını verir.

AMACINA GÖRE

Program içeriğindeki amaç, haber, eğitim, eğlence, tanıtım gibi içerikleri dinleyiciye aktarmak olabilir.

DİNLEYİCİNİN ÖZELLİKLERİNE GÖRE

Yayınlanacak olan radyo programının hedeflenen kitleye doğru şekilde ve amacına uygun olarak ulaşabilmesi için dinleyicinin özelliklerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu noktada dinleyici iyi tanımlanamaz ise program istenilen sonuca varamaz. Dinleyici açısından incelenmesi gereken olgular cinsiyet, yaş, eğitim-kültür düzeyi, yerleşim yeri, meslek grupları ve dil özellikleridir. Cinsiyet; programda kadın dinleyicilere mi yoksa erkek dinleyicilere mi daha fazla ulaşılacak istendiğinin belirlenmesidir. Yaş; içerik doğrultusunda, hedeflenen yaş grubunun net bir şekilde tespit edilmesi ve programın bu bağlamda hazırlanması gerekmektedir. Örneğin çocuklar için hazırlanan bir programın hedef kitleleri içerisinde orta yaş grubu bulunması mümkün değildir. Eğitim-Kültür; Bireylerin sosyoekonomik düzeyleri, içinde yetiştikleri kültür ve yaşamları boyunca aldıkları eğitim benzer biçimde onların ihtiyaç ve beklentilerini etkilemektedir. Bu sebeple hazırlanacak eğitim-kültür içerikli bir yayının bu beklenti ve ihtiyaçları karşılayabilir nitelikte olması gerekmektedir. Yerleşim Yeri; İnsanların yaşadıkları bölgeler onların ihtiyaçlarını, beklentilerini, hayata bakış açılarını, beğeni ve ilgilerini etkilemektedir. Kentte yaşayan insanlarla kırsal bölgelerde yaşayan insanların sosyolojik durumları bu noktada birbirinden farklılaşabilmektedir. Dolayısıyla her iki kesime de sunulacak program içerikleri birbirinden farklı olmalıdır. Meslek; Bireylerin çalıştıkları işler ve meslekleri onların ihtiyaç ve beklentilerini büyük ölçüde belirleyen bir diğer önemli faktördür. Öğretmen, doktor, hemşire, işçi gibi gruplar toplumda geniş bir kitleye sahip olan mesleklerdir. Bu alanda çalışan bireyler kendi alanlarında sunulan içeriklerle yakından ilgilenebilirler. Örneğin sağlık alanında yapılan bir yayın bu alanın ilgili kişileri tarafından daha dikkatle takip edilir. Buna benzer olarak tarım ve hayvancılık üzerine uzman kişilerle hazırlanan bir radyo programı bir öğretmenden ziyade bu mesleği icra eden kitle tarafından daha fazla ilgi görecektir. Dil; Belirli topluluklara yönelik hazırlanacak yayınların belirli mesajları iletmek için hazırlandığı düşünüldüğünde dilin belki de en önemli unsur olduğu aşikardır. Belirli bir bölgede hazırlanan bir program o bölgede yaşayan toplulukların dilleriyle hazırlanmaz ise kurulacak iletişim ve mesajın iletilmesi için en gerekli amaç sağlanmamış olacaktır.

KAPSAMA ALANINA GÖRE

Yayımlar ve içerikler, toplumun ne kadarına ulaşabiliyor sorusuna cevap verir. Yayınların dinlenebilme

özelliğinin yetersiz kaldığı noktalarda program üretilmesi mantıksız olur. Öncelikle yayınların fiziksel olarak ne kadar mesafede dinlenebiliyor olduğunun analizinin iyi yapılması yerinde olacaktır. Yurt dışındaki bir kitleye ulaşılmak isteniyor ancak fiziki ve teknik şartlar uymuyorsa program istenilen amaca ulaşamayacak demektir. Radyoların kapsama alanları da bu sebeple önemlidir. Yayın içerikleri bu durum göz önüne alınarak yurt içi ve yurt dışı yayınlar olmak üzere iki kategoride hazırlanır. İçerikler de diğer unsurlar eklenerek alan özelliklerine göre üretilir.

Yurt içi Yayınlar: Verici gücü ve verici yönlenmesi Yurt içini kapsayan programlardır. Tek bir verici gücü kullanılabileceği gibi parça parça düşük güçlü vericiler de birbirine bağlanılarak yayınlar yurt içinde her yere ulaştırılabilir. Bu durumda hazırlanan radyo programları hitap edilen genel kitle düşünülerek hazırlanmalıdır. Ulaşılan kitle geniş olduğu için gereksinim ve beğeniler de çok çeşitli olacaktır.

Dış Yayınlar: Yurt dışına yönelik yapılan programların gerek içeriği, gerek işleniş biçimi gerekse de kullanılacak malzeme yönünden diğer programlardan farklı olması kaçınılmazdır. Farklı bir ülkenin sınırları içerisinde yapılan radyo yayınında, hazırlanan program içerikleri hem hitap edilen kitleye hem de o ülkenin genel kültür ve dil gibi özelliklerine uyum sağlayan bir yapıda olmalıdır. Aslı itibarıyla yurt dışı yayınlarında amaç, yayın yapılan ülkelerdeki topluluklara belirli türde mesajların iletilmesidir.

TEKNİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE

Hemen her kitle iletişim aracında olduğu gibi, radyo yayınlarının yapılması ve sürdürülmesi için gerekli olan teknik icatlar ve iyileştirmeler bu yayınların yapılış biçimlerini etkilemiştir. Programlar kayıt ve teknik özelliklerine göre bant ve canlı yayınlar olmak üzere iki şekilde dinleyiciye ulaştırılır. Bant Yayınlar; Program içeriklerinin önceden hazırlanıp belirli kayıt teknolojileri (manyetik ses bantları ve diskler) kullanılarak montaj yardımıyla yayına hazır hâle getirilip belirlenen program saatinde hedef kitleye ulaştırıldığı yayınlar bant yayınlarıdır. Canlı Yayınlar; Canlı yayınlar hazırlanan program içeriklerinin ya doğrudan ya da çok kısa bir süre içinde denetlenerek dinleyicilere sunulduğu yayınlardır. Genellikle olayların meydana geldiği anda ya da bir konunun güncelliğini yitirmeden dinleyiciye aktarılması gerektiği durumlarda yapılan yayınlardır.

BİÇİM VE İÇERİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE

İçerik bakımından haber, kültür, eğlence, tecimsel/reklam, eğitim ve karma/yaygın programlar olarak sınıflandırılırken, yapım biçimleri ölçütü temel alındığında düz, dramatize, yarışma, tartışma gibi başlıklar altında sınıflandırılabilir. Haber Programları; Radyo yayınlarının ilk başladığı andan itibaren bu içerik her daim topluma ulaştırılmıştır. Çünkü enformasyon ihtiyacı sürekli artmakta, bireyler ve topluluklar yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte çeşitli güncel gelişmelerden haberdar olmak istemektedir. Haber programları, günün belli saatlerinde kısa süreli bültenler şeklinde olabileceği gibi belli bir yayın diliminin ayrıldığı programlar şeklinde de olabilir. Kültür Programları; Hedef kitlenin ihtiyaç ve beklentileri belirlenerek hazırlanan kültür programları, kişilerin hem yerel hem de evrensel konularda genel kültürlerini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Eğlence Programları; Kitle iletişim araçlarının önemli bir işlevi de insanları gündelik yaşamın sıkıntılarından kurtaracak eğlence programlarının yapılmasıdır. Bu durum radyo yayınları içinde geçerli olmaktadır. İnsanları stresten uzak tutmak, eğlendirmek ve rahatlatmak için radyo yayınlarında düzenli biçimde eğlence programları yapılmaktadır. Yarışma programları, bilgi yarışması, çeşitli bilmeceler, show programları, stand uplar, skeçler ve magazin programları eğlence programı içerisine dâhil edilebilecek programlardır. Tecimsel/Reklam Programları; Kitle iletişim araçları varlıklarını sürdürebilmek ve giderlerini karşılayabilmek için ekonomik kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi radyo da, bir ürünü tanıtmak ve satışını arttırmak için ticari/reklam programları hazırlanmak ve bu reklamlara yayınlarında yer vermektedir. Reklam yayınından gelen gelir sayesinde radyoların giderlerini karşılamaları mümkün olmaktadır. Eğitim Programları; Eğitim programları tıpkı kültür programları gibi kamu yararına yapılacak yayınların önemli bir unsuru olmaktadır. Hedef kitlenin ihtiyaç ve beklentileri gözetilerek hazırlanan eğitim programları, bireylerin belirli özel ya da genel konularda bilgilendirilmesini amaç edinmektedir. Karma/ Yaygın Programlar; Karma program türleri yukarıda sayılan birçok türü içinde barındıran yapımlardır. Genel dinleyici kitlesine seslenen bu programlar sohbet, röportaj, müzik ve özel eğlence programları olabilir. İçerisinde barındırdığı farklı pek çok türün olmasından dolayı ulaştığı kitle de dolayısıyla daha geniştir. Yaygın program türlerine örnek olarak da; güncel-aktüel programlar, çocuk programları, kadın programları, din ve ahlak programları, spor programları, eğlence programları, oyunlar, dramatik programlar, yarışma, show programları, müzik, çok sesli ve tek sesli programlar verilebilir.

RADYONUN TEKNİK GELİŞİMİ

Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde insanlık tarihine dâhil olan radyo yayınları Alman Bilim insanı Heinrich Hertz' in, sesi elektromanyetik dalgalar ile saklayıp iletmesini uygulamaya koyması ile başladı. O yıllardan itibaren toplumu etkileyen, yönlendiren, eğlendiren ve haber alma ihtiyacını karşılayan bu kitle iletişim aracı sadece işitsel duyuya hitap etmektedir. Temel olarak sesi; elektrik enerjisine dönüştüren daha sonrada eldeki verinin ilk hâliyle hedef kitlesine ulaşmasını sağlayan bu teknoloji ile radyo yayınları insanların hayatında var olmaya devam etmektedir. Sadece ses olgusu ile insanlara ulaşmasından ötürü radyo yayınlarında sesin iyi bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Buradaki iyi ile anlatılmak istenen şey sesin duyulabilir olması, kalitesi aynı zamanda yayın içerisinde anlatılan, dile getirilen içeriktir. Radyo yayınlarının özü ses olduğundan yayının gerçekleştirileceği yerin, sesin sağlıklı iletilebilmesi konusunda kusursuz olması gerekmektedir. Bu nedenle radyo stüdyoları, bilindik birçok mekana göre farklılık taşır.

RADYONUN ÇALIŞMA PRENSİBİ

Radyo stüdyoları temel olarak yayının en iyi şekilde gerçekleştirilebilmesi için tasarlanmaktadır. Öncelikli olarak bu stüdyolarda çift duvarlar yer alır ve iki duvar arasında hava boşluğu gerekli malzemeler ile doldurularak ses yalıtımı tam olarak elde edilmeye çalışılır. Zira stüdyoların giriş kapısı da aynı şekildedir. Çift kapılı stüdyolar dışarıdan gelebilecek olumsuz sesleri engeller. Yayınlarında istenmeyen seslerin saklanabilmesi için radyo stüdyoları içinde dış cepheye bakan pencerelerde bulunmaz. Mekan içindeki hava tahliyesi de ses oluşumuna sebebiyet vermeyecek şekilde ayarlanır. Böylelikle stüdyoda gerçekleştirilen bütün programlar hatasız gerçekleştirilebilir. İstenmeyen sesler canlı ya da bant yayın sürecinde duyulmaz; program yapımcısı yayın takibinin haricinde bu tip durumlarla ilgilenmek zorunda kalmaz. Radyo stüdyoları için temelde üç ana bölüm bulunmaktadır. Bunlar yayın odası, kurgu odası ve kumanda odasıdır. Bu kısımlar yayının aksamadan ve devamlı olması için hazırlanır. Stüdyo içi cam bölmelerde birbiri görebilen program sunucusu ve yayın yönetmeni karşılıklı istişare ederek yayını gerçekleştirirler. Bant yayınları için kullanılan kurgu odası da canlı yayınmış gibi kaydedilen sesin ya da radyo oyunu olarak tasarlanan programlardaki istenmeyen seslerin düzenlenerek izleyiciye ulaştırılmadan önceki son durağıdır. Tüm bunların yanında ses yalıtımı tamamlanmış tek bir oda da çoğu zaman bir radyo programı için yeterlidir. Bu durumda genellikle radyo yayıncısı programı sunmakla kalmaz aynı zamanda yayının teknik olarak yönetir. Radyo stüdyolarındaki her hazırlık sesin en doğal en gerçekçi hâliyle dinleyiciye ulaşması olduğundan radyo içerisinde kullanılan malzemelere de özen gösterilmez. Bir stüdyo için olması gereken aygıtlar ise; mikrofon, mikser, bilgisayar, dvd ve cd oynatıcı, hoparlör, radyo link, hibrit olarak sıralanabilir. Temel olarak mikrofonlar yayın sürecini başlatan ilk cihazlardır. Sesi elektrik enerjisine çeviren mikrofonlar sayesinde alıcı ve verici arasında yanı programı yapan ile hedef kitlesi arasındaki süreç başlamış olur. Miksere bağlı olarak çalışan mikrofonlar burada yani mikser üzerinde düzenlenir. Konukların ses seviyeleri, seste oluşabilecek olumsuzluklar (yankı gibi) bu kısımda düzenlenir. Mikserler birden fazla ses sinyalini tek sinyale indirirler. Stüdyoda bulunan bilgisayar ver çeşitli veri oynatıcılarda sesin yönlendirilmesi, arşiv niteliğindeki kayıtların kullanılabilmesi ve yayının dinlenebilmesi açısından önemlidir. Özellikle hibritte canlı yayınlar için önemlidir. Telefondan gelen ses ile yayında devam eden sesi eşitlemeye yarayan bu özellik mikserin kendi içinde ya da haricen kullanılabilir. Radyo link ise yayınların iki sinyal noktası arasında iletimini sağlayan özelliktir.

RADYO STÜDYOLARININ GENEL YAPISI

Tüm bu anlatılanlar yani ses yalıtımı yapılmış stüdyolar, bu stüdyolar içinde kullanılan teknik cihazlar ile amaçlanan şey kusursuz sesi yakalamak ve yayına vermektir. Tabii burada kusursuz ile ifade edilmek istenen, tanıdık, samimi, sıcak ya da içeriğe bağlı olarak kullanılan sesleri yakalamak bunu yaparken de yapay olmamaktır. Programın içeriği ile uyumlu olan ses her zaman daha dikkat çekicidir. Burada içerikle uyumlu olan sesin tonu haricinde, yayındaki kesintisizlik de çok önemlidir. Altyapıdaki yetersizlik nedeniyle ara ara kesilen ya da program yapımcısı yayındayken istenmeyen seslerin yayına girmesi hedef kitleyi mevcut programdan ve doğal olarak frekanstan uzaklaştıracaktır. İnsanlık için önemli bir yere sahip olan internet, radyo yayıncılık faaliyetlerini de etkilemektedir. Frekans üzerinden yapılan radyo programları artık internet üzerinden de gerçekleştirilebilmektedir. Bu yayınlar için en önemli ayrıntı ise güçlü ve kesintisiz bir internettir. Bu altyapı sağlandığında mevcut yayınlar yine internetin bulunduğu her yerde dinlenebilmektedir. Bu teknoloji sayesinde daha kısa sürede ve uygun

maliyetle büyük kitlelere ulaşmak mümkün hâle gelmektedir.

İNTERNET RADYO YAYINCILIĞI

İnternet üzerinden yapılan radyo programları içinde ses yalıtımı yapılmış bir stüdyoya ihtiyaç duyulmaktadır. Yayının kalitesi için bu şarttır. Ancak yayın için kullanılan ekipmanlar farklılık gösterebilir. Bilgisayara bağlı olarak kullanılan mikrofonlar radyoda kullanılan mikrofonlardan farklı olabilir. Çalışma prensibi daha basit olan bu cihazlar yine bilgisayar üzerinde kullanılan sanal mikserler ile yönlendirilebilir. Yani ses, harici bir mikser ile değil de sanal mikserle yönlendirilir. Genel olarak çoğunlukla tercih edilen sanal mikser ise Sam adlı programdır. İnsanların günlük hayatta da çok sık kullandığı akıllı telefonlar da internet yayınlarının dinlenebilmesi noktasında önem taşır. Bir web site üzerinden gerçekleştirilen radyo yayınları için android ve IOS tabanlı uygulamalarda yapılabildiğinden internet üzerinde devam eden yayınlar bu uygulamalar ile de doğrudan takip edilebilmektedir.

RADYODA PROGRAM YAPIMI

Bu ünite de radyoda program yapımı sırasında hangi kavramların kullanılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Program yapımı sırasında mutlak dikkat edilmesi gerek öğeler vardır. Bunlar; konu, biçim, dil, süre, yayın dönemi ve bütçedir. Programın hedef kitleye etkin bir şekilde ulaşması için bu temel öğelere dikkat edilmesi gerekmektedir.

RADYO PROGRAMI YAPIM UNSURLARI

Bir radyo programı hazırlarken hedef kitleye, amaca yönelik olarak ulaşabilmek için aşağıdaki yapımlarını göz önünde bulundurarak bir hazırlık yapmak gerekmektedir.

Programın Konusu

Programın konusu; amacına, hedef kitlesine, süresine göre değişiklik gösterebilir. Ancak ne olursa olsun, konu, “hedef kitleye iletilmek istenen mesaj” anlamına geldiğinden, konu seçimi çok önemlidir. Programın amacı eğlendirmek ise bu amaca hizmet eden bir konuyu içermelidir. Yapımcıya program konusu önerilirken öncelikle hedef kitlenin özellikleri dikkate alınarak tasarlanmış bir konu seçilmelidir. Dinler kitleyi bilmemek mesajın doğru iletilmeyeceği anlamına gelir. Program konusunun radyo kuruluşunun yayın ilkeleriyle de bağdaşmasına dikkat etmek gerekir.

Programın Biçimi

Radyo programı yapımında biçim, sunuş tekniği ile eş değerdir. Programları biçimlerine göre; düz, çok sesli, oyunlaştırılmış ya da dramatik, müzik ve karma programlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Programın Dili

Radyo programcılığında dil önemli öğelerden biridir. Radyo dili yazılı medyada kullanılan dilden daha farklıdır. Radyoda hayalde görüntü yaratabilmek önemli olduğundan radyo dili olabildiğince sade, açık ve anlaşılır olmalıdır. Olabildiğince dinleyicinin zihninde soru işareti bırakmadan, düzgün ve doğru ifadeler kullanılarak seslendirilmelidir.

Programın Süresi ve Yayın Dönemi

Hedef kitleye verilecek mesajın hangi boyutlarının, nasıl anlatılacağı belirlendikten sonra ne kadar sürede dinleyiciye iletileceğine karar verilir. Programın yayın saatinin doğru belirlenmesi hedef kitleye ulaşma açısından oldukça önemlidir. Radyo programlarının yayın zamanı, diğer radyolardaki programların yayın saatine, televizyonun seyredildiği zaman dilimlerine, programın yayınlandığı radyo istasyonu içerisindeki diğer programların yayın saatlerine göre farklılık gösterir. Programın Bütçesi Genel olarak “bütçe, program için yapılacak harcamaları kapsar.” Bunlar, “araştırma için yapılacak harcamalar, teknik donanım, ekip, kostüm, dekor, ulaşım, konaklama, yiyecek için gereken paradır.” Bir radyo programcısı yayın kuruluşuna program önerisini verirken yapmak istediği programın ne kadara mâl olacağını tahmini de olsa belirlemek zorundadır.

RADYO PROGRAMI YAPIM AŞAMALARI

Radyoda program yapımı, bant ya da canlı yayın olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Radyo yayınları genelde stüdyoda yapılır. Radyolarda yayın ve yapım olmak üzere iki tür stüdyo yer alır. Yayın stüdyolarında canlı yayın yapılırken, yapım stüdyolarında bant ve diğer yayınlar hazırlanır. Radyoda program yapımı, programın kitleye vermek istediği mesaja ve amaca, canlı ya da bant yayın olmasına, süresine, programın biçimine göre değişmekle birlikte, yapım ve yayın aşamaları genellikle aynıdır. Radyo programı 6 aşamada gerçekleşir. Bunlar; “araştırma, öneri formu hazırlama, metin yazma, seslendirme, kurgu ve yayın” aşamalarıdır. Araştırma Aşaması Programın konusu belirlendikten sonra, programın hatlarını oluşturmak ve hangi türde konuların ele alınacağına karar vermek adına ilk önce genel bir araştırma yapmak gerekmektedir. Programcı genel araştırma yaptıktan sonra daha detaylı bir araştırma başlar. Detaylı araştırmada konunun materyalleri toplanır.

Öneri Aşaması

Öneri formu hazırlama aşamasında; “konunun hangi dinleyici kitlesine, nasıl bir biçimde ve ne kadar süre ile yapılacağına ilişkin kararlar netleştirilir.” “Programın bütçesi belirlenir ve program taslağı hazırlanır.” “Hazırlanan program taslağı detaylı bir program önerisine dönüştürülür.” Program öneri formu hazırlanırken şu başlıkların olmasına dikkat edilmelidir: Programın adı, konusu, amacı, hedef kitlesi, türü, süresi, periyodu ve sayısı, yayın dönemi, yayın günü, yayın saati, yayına başlayacağı tarih, yayın kanalı, yapım özellikleri ve bütçe.

Metin Yazma Aşaması

Program metni, konuya ve biçime uygun şekilde yazıya dökülür. Metni yazan kişi radyo dilini çok iyi

biliyor olmalıdır. Radyoda metin yazarken ilk kural, yazmak yerine söylemektir. Programcı metni hazırlarken, yakın arkadaşı ile konuşuyormuş gibi metni yazmalıdır.

Seslendirme Aşaması

Yazılı hâle getirilen, seslendirilmeye hazır metnin radyoda ya da stüdyoda mikrofona okunması işlemidir. Bu aşamada sunucu ya da spikere çok büyük sorumluluk düşmektedir. Sesini iyi kullanabilen, Türkçeyi düzgün konuşan, doğru nefes almayı bilen, sunacağı konu ile ilgili bilgi birikimine sahip olan, akıcı ve tempolu sunabilen bir sunucu olmalıdır.

Kurgu/Montaj Aşaması

Programların yayın aşaması bant ve canlı yayın olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Canlı yayınlarda kurgu aşaması yoktur. Program yayın akışına göre anında kurgulanarak yayınlanır. Kurgu, seslendirmesi yapılmış metnin müzik, efekt, röportaj, jingle gibi diğer yardımcı öğelerin bir araya getirilerek hazırlanmasıdır.

Yayın Aşaması

Bu aşamada program tamamen bitmiş ve yayına hazır hâle getirilmiştir. Gerekli denetimlerden geçerek yayınlanabilecek program bandının içine programı tanıtan formun eklenmesiyle birlikte ilgili sorumluya programın teslim edildiği aşamadır.

Bu ünite de spiker, sunucu kavramı, radyo ya da televizyonda spiker olarak görev yapabilecek kişilerin nitelikleri ile radyo program metni yazım kuralları üzerinde durulmaktadır.

SUNUCULUK, SİKERLİK KAVRAMI

Spiker (speaker) sözcüğü İngilizce kökenli olup, anlamı; konuşmacı, sunucu, sözcü'dür. Bu nedenle sunucu ve spiker kavramlarını sanki birbirlerinden farklı kavramlarmış gibi göstermek yerine sunucu veya İngilizce karşılığı ile spiker'in aynı kavram olduğunu özellikle belirtmek gerekmektedir. Radyo ya da televizyonda, birbirinden çok farklı konularda konuşan konuşmacılar vardır. Bu konuşmacılar sundukları konuşmanın türüne göre; haber spikeri (newscaster), spor spikeri (sportscaster), görüşmeci (interviewer), eğlence programı sunucusu (showman/dj.), education-culture program announcer (Eğitim-kültür programı spikeri), Advertising announcer (Reklam spikeri), Announcer Speaker (Anons spikeri) gibi değişik isimler alırlar. Radyo ve televizyonda spikerlerin görevleri program formatlarına göre değişebilmektedir. Her spikerin ses tonu, diksiyonu, bilgi ve yeteneği her formata uymayabilmektedir. Çeşitli program formatları için farklı nitelikte spikerler tercih edilebilir. Örneğin, şiir programı sunacak spikerde yumuşak bir ses tonu ve şiiri duygusal okuyabilme yeteneği aranır. Çocuk programı sunacak bir spikerde ise genellikle daha ince bir ses tonu ve sevecen bir tarz aranır. Radyonun görşelliği, televizyondan ya da sinemadan çok daha güçlüdür çünkü dinleyici radyonun hoparlörlerinden yayılan sesi duyduğu anda o sesin imajını kendi kafasında yaratır. Bizi radyoya bağlayan en önemli şey; insan sesi ve diğer ses efektleridir. Bu nedenle sesin özelliklerini bilinçli ve anlamlı kullanmak, radyoda başarının sırrıdır. Radyo stüdyosunda spiker, önündeki mikrofon ile baş başa kalır; ne o dinleyicilerini görür, ne de dinleyicileri onu. Radyo spikeri televizyondaki sözleri destekleyen jest ve mimik, tavır, kılık-kıyafet, görünüş, gibi ilgiyi pekiştiren görsel öğelerden yoksundur. Bu nedenle radyoda spikerin sesi ve diksiyonu çok önemlidir.

KONUŞMANIN TEMEL ÖGELERİ

Konuşmanın temel öğeleri; ses, dil, diksiyon, vurgulama, duraklama, tonlama, yorumlama, üslup olarak belirtilebilir. Ses Ses, titreşebilen nesnelere oluşturulur. Sesi tanımlayan 2 temel kavram vardır; biri şiddeti, diğeri frekansdır. Bir saniyedeki dalga sayısı, o sesin frekansını verir. Dil Dil, bir topluluğu oluşturan fertler arasında anlaşmayı sağlar. Hece, kelime, cümle ve metin safhaları, konuşma dilini oluşturur. Diksiyon (Telaffuz) Diksiyon (diction) sözcüğünün İngilizce sözlükteki karşılığı; "konuşma tarzı, telaffuz" olarak geçmektedir. Güzel ve etkili konuşmak üzere seçilen dil malzemesinin doğru seçilmesi ve bunların konuşmaya yardımcı diğer unsurlarla (sesin uyumu, vurgu, ton, tonlama, durak, üslup, jest ve mimikler, tavır vb.) uyumlu bir biçimde kullanılabilme sanatına diksiyon denmektedir. Vurgu/Vurgulama Vurgu; konuşma ya da okuma sırasında herhangi bir hece ya da kelimenin diğerlerine göre daha yüksek bir sesle ya da, daha baskılı söylenmesidir. Vurgular yerinde yapılmadıkça, doğru, güzel ve etkili konuşulamaz, verilmek istenen anlam verilemez. Durak/duraklama Durak; konuşma sırasında kelimeler arasındaki anlamın gerekli kıldığı ses kesintisidir. Duraklama, konuşma sırasında bir düşünceden başka düşünceye, bir konudan başka konuya geçerken de kullanılır. Ton/Tonlama (Entonasyon) Ton, konuşma sırasında seslerin titreşimlerdeki yükselip alçalma farklarından kaynaklanan perdelenmeye denir. Tonlama, bir anlamda değişik ses renkleri kullanarak, konuşmayı bestelemektir. Yorum/Yorumlama Yorum denildiğinde iki farklı kavram akla gelmektedir. Birincisi, mevcut bilgiler üzerine görüş bildirme, ikincisi ise konuşma sırasında kullanılan beden dili veya mimikler ile konuşmanın anlamını güçlendirecek olan hâl ve hareketlerdir. Üslup Üslup; metnin anlamına uygun bir tempo ve ses tonuyla oluşan okuma tarzıdır. Konuşur gibi sade bir üslup, en makbul tarzıdır.

SİKERLERİN YAYIN SIRASINDA DİKKAT ETMESİ GEREKENLER

- Bir spikerin okuduğu metin hangi tür olursa olsun, önemli olan; herkesin anlayabileceği şekilde sunabilmesidir.
- Spikerler, röportaj tekniklerini çok iyi bilmelidir.
- Konuşma hızının iyi ayarlanması son derece önemlidir çünkü çok hızlı konuşulduğunda, dinleyici konuşmayı anlamlandıramayacaktır çok yavaş konuşulduğunda ise dinleyici sıkılacaktır.
- Sunucunun televizyon sunumlarında enerjik görünmesi, radyoda ise canlı konuşması dinleyiciler üzerinde olumlu bir etki yapacak, dikkatleri uyanık tutacaktır.
- Spiker yayın sırasında yanlış okumamak için, metinleri önceden gözden geçirerek gerekli düzenlemeleri ve işaretlemeleri yapmalıdır.

SPIKER OLMAK İSTEYENLER YA DA SPIKER OLANLAR NELER YAPMALI?

- Spiker olmak isteyenler seslerini eğitmeli, konuşma tekniklerindeki zayıf yönlerini güçlendirmeye çalışmalıdır.
- Spikerler tercihen yükseköğrenimli, Türkçeyi ve yabancı dili bilen, genel kültürü zengin, iletişimi kuvvetli, haberciliği ve röportaj tekniklerini bilen, dürüst, çalışkan kimseler olmalıdır.
- Spiker, yasadışı olaylara karışmamış ve hüküm giymemiş olmalıdır.
- Spiker, kişilik sahibi olmalı, izleyiciyi tanımalı ve onlarla yüzyüze bir ilişki içindeymiş gibi doğal konuşabilmelidir. Spikerlerin mesleğin imkânları elverdiği ölçüde düzenli bir hayata sahip olmaları, uyku düzenlerine dikkat etmeler, alkollü içki ve sigara içmemeleri gerekmektedir.

RADYO PROGRAMI METNİ YAZIMI AŞAMASI

- Radyo metninde mümkün olduğunca günlük konuşma dili kullanılmalıdır.
- Bir cümlede birden fazla fikir vermekten kaçınılmalıdır.
- Radyoda dinleyicinin hayal gücünü kullanmasına yardımcı olmak için yalın ama aynı zamanda renkli ve güçlü betimleme sözcükleri kullanılmalıdır.
- Metin yazımı ile ilgili içeriksel ve şekilsel kurallara özen gösterilmelidir.

RADYO PROGRAM METNİ YAZIMINDA UYULMASI GEREKEN KURALLAR

- Program metni bilgisayarda A4 kâğıdına dikey yönde çıktı alınacak biçimde düzenlenmelidir.
- Her sayfanın metnin başladığı sol tarafında 4-5 cm, sağ tarafında 2 cm, üst kısımda 5 cm, alt kısmında ise 4 cm boşluk bırakılmalıdır.
- Her sayfanın üst ortasına büyük harfler ile programın adı yazılmalıdır.
- Her sayfanın üst ve alt ortasına sayfa numarası yazılmalıdır.
- Her sayfanın sağ alt köşesine devam işareti anlamına gelen (./.) noktalama işaretleri, son sayfada ise metnin bittiğini gösteren (./.) işareti konulmalıdır.
- Müzik veya röportajların sürelerini belirtmek için dakika anlamına gelen (') ve saniye anlamına gelen (") işaretleri kullanılmalıdır.
- Satır aralığının en az 1.5, yazı puntosunun en az 12, yazı karakterinin Times new roman, calibri, arial gibi gözün alışkın olduğu bir tür olması gerekir.
- Satır sonlarında kelimelerin, sayfa sonlarında ise cümlenin bölünmemesine dikkat edilmelidir.
- Metnin solunda yer alan SPIKER, RÖPORTAJ, MÜZİK, FON MÜZİĞİ, GEÇİŞ MÜZİĞİ, BANT gibi komutlar büyük harf ile yazılmalıdır.
- Erkek spiker için ESP, kadın spiker için KSP, röportaj için RÖP. kısaltmaları kullanılabilir.
- Röportaj veya bant kullanılmış olan programların metinlerinde bu komutların karşısına röportajın ilk ve son cümleleri yazılmalı ve kullanılacak toplam süresi belirtilmelidir
- Müzik kullanılan kısımlarda MÜZİK komutunun karşısına müzik parçasının adı ve süresi yazılmalıdır.
- Metinde yabancı kelimeler yer alıyorsa, yanlarına parantez içinde Türkçe okunuşları yazılmalıdır.
- 3 haneyi aşan (999'dan yüksek sayılar) sayılar var ise bunların yanlarına parantez içinde kaç ifade ettiği yazı ile yazılmalıdır.
- Metnin içinde "yapılmamalı, edilmemeli, söylenmemeli vb. olumsuzluk takısı alan kelimeler var ise altları çizilmelidir.
- Birden fazla spiker kullanılacak ise SPK 1, SPK 2, SPK 3 şeklinde numaralandırılmalı, sadece bir erkek ve bir kadın spiker kullanılacaksa; ESP, KSP şeklinde yazılmalıdır.
- Bir programda kaç tane spiker bulunuyorsa spiker sayısınca metin çıktısı olmalı, hem kayıt teknisyeninin önünde hem de yapımcının önünde birer nüsha metin bulunmalıdır.

İnsanoğlunun yeryüzüne kazandırdığı icatlar genellikle kendi süreçlerini oluşturmuş ve tahminlerin ötesine geçen sistemler ve sonuçlar doğurmuştur. Televizyon bu durumun en açık örneklerinden birini teşkil etmektedir. Başta ABD ve Avrupa olmak üzere ulusal ve uluslararası bazda iletişim sistemlerinin adeta merkezine yerleşen televizyon görüntü, ses, bilişim ve uydu teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak çeşitli evrelerden geçerek içeriksel ve biçimsel olarak günümüzdeki şekline ulaşmıştır. Bu ünite de televizyonun icadından başlayarak televizyon yayıncılığının doğuşu, ilk örnekleri, çeşitli kırılma noktaları ve günümüzde geldiği nokta incelenecektir.

TELEVİZYONUN GENEL TANIMI VE TARİHÇESİ

Televizyonun Tanımı

- Latince kökenli bir sözcük olan televizyon “uzağı görmek” anlamına gelmektedir.
- Çok sayıda uzman televizyonu sabit ya da hareketli cisimlerin, kalıcı olmayan görüntülerinin uzağa aktarımı olarak tanımlamışlardır.

Televizyonun İcadı

- Televizyona ilişkin ilk teknik buluş İrlandalı telgrafçı Andrew May tarafından 1873 yılında gerçekleştirilmiştir.
- Süreçteki önemli isimlerden birisi ise Paul Nipkow’dur. Nipkow’un “döner disk” veya “nipkow diski” olarak adlandırılan buluşu ile mekanik tarama sisteminin temeli atılmıştır.
- Bir resmi dönerken tarayabilen bir araç olan döner diskin içinde kenarlardan başlayarak helozonik şekilde yerleştirilen kare delikler, küçük bir delikten geçirilerek verilen elektrik ışınları ile baştan başlayarak dönerek taramakta ve bu tarama yerler ışık ve gölge olarak bir diğer yerde görüntü olarak elde edilmekteydi.
- 1923’te ABD’li Francis C. Jenkins, 1925’te ise İngiliz Logie Baird döner diski kullanarak basit deneme yayınları yapmışlardır.
- Modern anlamda televizyonun mucidi olarak kabul edilen Zworykin, ikonoskop aDinî verdiği ve elektronik taramada kullanılan aracı geliştirerek 1923’te ilk elektronik tarama ile görüntü yayını gerçekleştirmiştir. Zworykin tamamen elektronik bir televizyon sisteminin patentini alan ilk kişi olmuştur.
- Philo Farnsworth’un elektronik taramayı geliştirmeye yönelik çabaları senkronizasyona yoğunlaşmasını sağlamış ve 1927’de elektronik TV sistemi için patent başvurusunda bulunduktan sonra 1928’de Westinghouse Corporation’da deneysel ilk yayını gerçekleştirmiştir.

İlk Televizyon Yayınları

- John Logie Baird 26 Ocak 1926’da ünlü eğlence merkezî Soho’da bir gösterim yapmıştır. Bu gösterimde bilim adamlarından oluşan yaklaşık 40 kişilik bir grup yer almıştır.
- Günümüzde bilinen anlamıyla dünyada ilk televizyon yayını 2 Kasım 1936’da BBC tarafından Londra’da yapılmıştır.
- ABD’de 1939 yılında ilk düzenli yayınlar başlamıştır. Bu ilk yayında ABD’liler New York Dünya Fuarı’nın açılışını canlı olarak izlemişlerdir.
- Sovyetler Birliği’nde televizyon yayıncılığı ABD ile aynı yıl başlamıştır. Fransa ve Almanya’da televizyon yayınları 1938’de başlamıştır.
- Televizyon yayınları Japonya’da 1953’te, Çin’de 1958’de başlamıştır.
- İlk renkli yayın 1951’de Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşmiştir. 1967’de İngiltere ve Sovyetler Birliği renkli yayına başlamıştır.

TÜRKİYE’DE TELEVİZYON YAYINCILIĞI

- Türkiye’deki televizyon yayıncılığı tarihi başlangıcı İTÜ Dönemi ve TRT Dönemi olarak iki başlık altında incelenebilir.

İTÜ Dönemi

- Ülkemizde ilk televizyon yayını 9 Temmuz 1952’de İstanbul Teknik Üniversitesi Stüdyoları’nda yapılmıştır.
- İTÜ Televizyonu’nun yayın akışı 15 günde bir şekilde oluşturulmuştur.
- İTÜ Televizyonu 1970 yılında tüm teknik donanımını TRT’ye devretmiştir.

TRT Dönemi

- Türkiye’de kurumsal anlamda televizyon yayıncılığı TRT ile başlamıştır. 1 Mayıs 1964’te Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun kuruluşu ile ilgili kanun olan “TRT Kanunu” yürürlüğe girmiştir.

- Türkiye’de kurumsal anlamda televizyon yayıncılığının başlatılması sürecinde Federal Almanya Hükümeti en önemli çözüm ortağı olmuştur. Bu süreçte Türkiye’ye televizyonculuk için teknik donanım ve personel eğitimi desteği sağlanmıştır.
- 1966 yılında TRT’nin ilk kapalı devre televizyon yayınları hazırlanmıştır. Almanların sağladığı teknik yardım yoluyla 5 Kw. Gücünde stüdyo kurulmuştur. İlk geniş ölçekli yayına kadar geçen sürede bu stüdyodaki yayınlar eğitim yayınları görevi görmüştür. • TRT’nin ilk geniş ölçekli yayını 31 Ocak 1968’de yapılmıştır. Televizyon Dairesi Başkanı Mahmut Tali Öngören’in konuşmasıyla açılan yayın radyo spikeri Zafer Cilasun haber sunmuştur.
- TRT 1970’li yıllarda haftanın tüm günleri yayına geçerek film ve dizi yayınlamaya başlamıştır.
- 1 Temmuz 1984’te renkli yayına geçilmiştir. TRT, bünyesinde kurulan yeni kanallarla büyüme dönemine girmiştir.
- 6 Ekim 1986’da TRT 2, 2 Ekim 1989’da TRT 3, TV GAP, 28 Şubat 1990’da Avrupa’ya yönelik yönelik TRT-INT, 30 Temmuz 1990’da TRT 4, 27 Nisan 1992’de Türk Cumhuriyetlerine yönelik TRT AVRASYA yayınları başlamıştır.
- TRT’nin atağa geçerek büyümesinde Turgut Özal’ın politikaları etkili rol oynamıştır.
- TRT gerçek yükseliş grafiğini 2010’lu yılların başlamasıyla yakalamıştır.
- 18 Mart 2010’da yayına başlayan TRT Haber kanalı ile TRT haberciliği kavramının yenilenme süreci başlamıştır. TRT 1 yayınladığı diziler ve aktüalite programlarıyla öne çıkmıştır.
- TRT günümüzde TRT 1, TRT 2, TRT Haber, TRT Türk, TRT World, TRT Arabi, TRT Avaz, TRT Kürdi, TRT Belgesel, TRT Müzik, TRT Okul, TRT Spor ve TRT Çocuk olmak üzere 13 televizyon kanalı ile yayıncılık hizmeti vermektedir.

Özel Kanallar Dönemi

- Türkiye’de özel televizyon yayıncılığı 1990’lı yılların başında dönemin başbakanı Turgut Özal’ın öncülüğünde başlamıştır.
- Yasaların yurtdışından Türkiye’ye yayın yapmayı engelleyen herhangi bir durumun söz konusu olmadığına işaret eden Özal’ın açıklamaları kısa sürede karşılık bulmuştur.
- 1 Mart 1990’da Magic Box Star-1 Türkiye’nin ilk özel kanalı olarak Almanya’dan yayına başlamıştır. Günümüzdeki yayınlarını sürdüren Star TV’nin temeli Magic Box ile atılmıştır.
- Türkiye’nin ikinci özel televizyon kanalı Show TV 1 Mart 1992’de yayına başlamıştır.
- Show TV’nin ardından Kanal 6, HBB TV, Flash TV ve TGRT kurulmuştur.
- 1993 yılında Anayasa’nın 133. Maddesinde yapılan düzenleme ile özel kanallar yasal bir çerçeveye yerleştirilmiştir. Tematik Televizyon Yayıncılığı
- Dünya’daki ilk tematik televizyon kanalı 1 Ağustos 1981’de ABD’de yayına giren MTV (Music Television)’dir.
- Kültür ve sanat ağırlıklı yayın yapan TRT 2, gençlik ve spor kanalı olarak kurulan TRT 3 ile örgün ve yaygın eğitim kanalı olarak kurulan TRT 4 ilk tematik kanallar olmuştur.
- Türkiye’de kurulan ilk tematik özel televizyon kanalı ise Kral TV’dir. Yirmi dört saat müzik yayını yapmak üzere kurulmuştur.
- Türkiye’de kurulan ilk tematik haber kanalı NTV’dir (1996).

TELEVİZYON YAYIN TEKNOLOJİLERİ

- Temelde görüntünün ve sesin bir noktadan diğerine senkronize bir şekilde aktarılmasıyla gerçekleşen televizyon yayıncılığı teknik altyapısı bakımından karmaşık denebilecek bir yapıya sahiptir.
- Gelişen teknolojiden zaman içerisinde televizyon yayıncılığının teknik boyutu da etkilenmiş ve yayıncılık teknolojileri de değişmiş ve gelişmiştir.

Karasal Yayıncılık Teknolojisi

- Televizyon yayınları, elde edilen görüntü ve sesin televizyon linki denilen, küçük güçlü vericilerle, verici istasyonuna gönderilmesi ve buradan da elektro manyetik dalga olarak izleyicilerin alıcısına ulaşmasıyla gerçekleşmektedir. Bu süreç “karadan yüzeysel yayıncılık (Terrestrial)” kavramının tanımını oluşturmaktadır.
- Karadan yüzeysel yayıncılıkta, televizyon yayınları linkler aracılığıyla elektro manyetik dalga olarak vericilere ulaşmaktadır.
- Verici ve verici dışına bağlı anten, elektromanyetik dalgaları atmosferde yaymaktadır. Evlerde bulunan televizyon alıcıları ise söz konusu elektro manyetik dalgaları sese ve görüntüye tekrar dönüştürerek televizyon yayınlarının izleyiciye ulaşmasını sağlamaktadırlar.
- Karasal yayında bir televizyon yayınının izleyicisi olmak için televizyon vericisinden görülen alana yakın olmayı gerektirmektedir.

Kablolu TV

- Kablo yoluyla televizyon yayınlarının dağıtım fikri, 1944 yılında, ABD’nin Pennsylvania kentinde, Hertz dalgaları aracılığıyla yapılan televizyon yayınlarını iyi alamayan bir mühendisin, kenti gören bir yüksekliğe yerleştirdiği antenini, bir kablo yardımıyla televizyon alıcısına bağlamayı düşünmesi ile başlamıştır.
- Karasal ve uydu yayıncılığı ile kıyaslandığında maliyetin nispeten daha düşük olması kablolu

televizyon yayıncılığının yayılmasında etkili olmuştur.

Uydu Yayınları

- Uydular, radyo-elektrik işaretlerini uzak mesafelere ulaştırabilen verici ve link görevindeki ileri teknoloji ürünleridir.
- 1962 yılında uzaya gönderilen Telstar1 uydusu yardımıyla Fransa'dan ABD'ye ilk TV yayını aktarılmıştır. 1965 yılında Intelsat (International Satellite System) adı verilen kıtalar arası haberleşme sistemi ABD'de kurulmuştur.
- Türkiye ilk uydu denemesini Fransa ile iş birliği sonucunda yapmıştır. TÜRKSAT 1-B uydusu 1994 yılında ilk denemede infilak etmiş ve ikinci denemede 56 derece doğu boylamındaki yörüngesine yerleştirilmiştir.

Sayısal Yayıncılık

- Sayısal Televizyon Yayıncılığı (Digital Video Broadcasting), bilginin sürekli değerler alabilen akım veya gerilimlerle değil, kodlanmış sayılarla işlendiği ve iletildiği sistemlerdir.
- Sayısal yayıncılık, başta karasal yayıncılık (DVB-T) olmak üzere uydu (DVB-S) ve kablolu TV (DVB-C) yayıncılığında kullanılmaktadır. Bunun dışında DVB; çok kanallı çok noktaya dağıtım sistemi (MMDS), çok kanallı video dağıtım sistemi (MVDS) ve tek noktadan çok noktaya dağıtım sistemi (LMDS) servislerinde de kullanılmaktadır. IPTV (Internet Protocol Television)
- İnternet üzerinden televizyon yayıncılığının bir türü olan IPTV, televizyon ve/veya görüntü sinyallerinin genişbant (kablo internet/DSL) kullanıcıları aboneler veya izleyicilere internet protokolü üzerinden dağıtıldığı sistemlerdir.
- İnternette yapılan Web TV yayınları ile IPTV arasında fark vardır. İnternet herkesin kullanımına açık en geniş IP ağı iken IPTV yayıncılığında ise kontrollü ve kapalı bir IP ağı kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra IPTV yayınlarını alabilmek için bir set üstü cihazı kullanılmalıdır. OTT TV
- "OTT" İngilizce'de "over the top" ifadesinin kısaltmasıdır. Türkçe'ye "bir şeyin üzerinde şeklinde çevrilebilmektedir. Yayıncılık tekniği bağlamında değerlendirildiğinde OTT TV internet üzerinden sunulan televizyon hizmetlerini karşılamaktadır.
- OTT TV, internet üzerinden ulaşılabilen görüntü ağını televizyon ekranına taşımak isteyen profesyonellerin ürettiği bir çözüm olarak varlık göstermektedir.

TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA PLATFORMLAR

- Yayıncılık teknolojilerinin gelişimi sonucu içeriklerin zenginleşmesi izleyici profilini de şekillendirmiştir. Değişen profil zamanla kendisine özel içerik talep etmeye başlamış ve yayıncılar da bu talebe karşılık vermek adına çeşitli çözümler geliştirmişlerdir. Platformlar bu çözümlerin üretildiği noktalarda ortaya çıkmıştır.

Digitürk

- Digitürk, sayısal yayın yapan bir dijital platformdur. 2000 yılının Nisan ayında hizmet vermeye başlayan platform Eutelsat ve Türksat uydularından yayın yapmaktadır.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun 2019 yılı 1. çeyrek pazar verileri raporuna göre Digitürk'ün yurtiçi toplam abone sayısı 2.449.552'dir. D-Smart
- D-Smart 10 Şubat 2007'de Doğan Yayın Holding tarafından hizmete sokulmuştur. Dijital yayın platformu olan D-Smart yayınlarını Türksat 3A ve Türksat 4A uyduları üzerinden abonelerine ulaştırmaktadır.

Tivibu

- Bir dijital yayın platformu olan Tivibu, Türk Telekom tarafından 2010 yılında kurulmuştur.
- İnternet üzerinden veri akışıyla yayına başlayan Tivibu daha sonra IPTV teknolojisi kullanılarak dijital TV platformuna dönüşmüştür.
- 2015 yılından itibaren uydu üzerinden yayına başlamıştır.

Netflix

- Netflix şirketi 1997 yılında DVD satışı ve kiralama hizmeti vermek amacıyla ABD'de kurulmuştur.
- 1999-2007 yılları arasındaki aylık abonelik sistem "sınırsız DVD kiralama" üzerine kurulmuştur.
- Netflix'in günümüzdeki iş modeli 2007 yılından itibaren şekillenmeye başlamıştır. Şirket bu yıl içerisinde iki farklı abone tarifesi belirlemiştir. Altı ve on sekiz saatlik tarifeler belirleyen şirket 2008 yılında ise saat başına 1 dolar ek ücret ile sınırsız yayın hizmetine başlamıştır.
- 2013 yılında Netflix Originals adıyla kendi içeriklerini üretmeye başlamıştır.
- Netflix günümüzde dünya çapında 130 milyondan fazla abonesi bulunan uluslararası bir dijital platform hâline gelmiştir.
- **Hakan:** Muhafız adlı dizi Netflix'in Türkiye özel ürettiği ilk içerik olmuştur.

BLU TV

- BluTV, Doğan Holding çatısı altında kurulmuştur. Gerçek zamanlı veri akışı ve video on demand aracılığıyla internet üzerinden hizmet veren bir platformdur.
- Bilgisayar, mobil cihazlar ve akıllı televizyonlar üzerinden erişilebilmektedir.

PUHU TV

- Puhu TV, Doğu Holding çatısı altında kurulan, internet üzerinden hizmet veren bir platformdur.

- Bilgisayar, mobil cihazlar ve akıllı televizyonlar üzerinden erişilebilmektedir. Uygulama yayınlarının yanı sıra film, dizi, çocuk türlerinde yerli içerikler sunmaktadır.

TELEVİZYONDA PROGRAM TÜRLERİ

Televizyonda yayımlanan programın türü, genellikle programın içeriği kadar yapılış tekniği ve programa konu edilen olayın sunuluş şekliyle de ilgilidir. Konuların ele alınış şekli o günün şartları, teknik imkânlar, yayın politikası, bütçe başta olmak üzere birçok nedenle şekillenebilir. Hatta bir program türü birden fazla programın bir araya gelişiyle birlikte karma bir program niteliği de kazanabilir. Yayın şekline göre televizyon programları, canlı veya banttan ismi verilen kayıt edilip işlendikten sonra yani istenmeyen görüntülerin çıkarılması, renklendirilmesi, kısacası belirli bir senaryo ya da metne göre düzenlenmesinden sonra yayın akışının kendilerine ayrılan zaman dilimi içerisinde yayına verilen programlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Canlı ismi verilen programlar hatalara genellikle kapalı olanlardır. İzleyici canlı programları izlerken, ekrandaki her şeyin gözünün önünde olmasından ötürü çoğunlukla olaya tanıklık etmekte olduğunun bilincinde olarak daha dikkatli bir şekilde yayınları takip etmektedir. Kameraların ve yayın masasının kaset kullandığı dönemlerden kalan ve banttan olarak isimlendirilen günümüzde ise kayıttan şeklinde tanımlanan programlar ise televizyon içeriklerinin büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Sözü edilen bu yayınlarda içerikler çoğunlukla metin ya da senaryo yazarları tarafından kaleme alınan metinlere göre ayarlanır. Televizyon programlarının yayınlanış şekilleri dışında içeriklerine göre de sınıflandırıldığını söylemiştik. Literatürde bulunan birçok kaynakta farklı tasnifleri bulunan program türleri sizin için hazırlanan bu ünite de RTÜK'ün kullandığı sınıflandırma şu şekildedir.

- Haber Programları
- Güncel Programlar
- Kültür Programları
- Eğitim Programları
- Gerçek Yaşam Programları
- Drama Programları
- Eğlence Programları
- Çocuk Programları
- Ticari İletişim ve Tanıtım Programları

HABER PROGRAMLARI

İnsanın en doğal ihtiyaçlarından biri olan bilgi edinmeye yönelik olarak haber programları hazırlanmaktadır. Kimi zaman haber programları eğitici özellikler de taşıyabilmektedir. Ancak televizyonun en temel işlevlerinden haber vermeye yönelik hazırlanan haber programlarından beklenen şey onların nesnel özellikler barındırmasıdır. Haber programlarının sergileme, öncelik, sunum ve görüntüleme olmak üzere dört ana özelliği bulunmaktadır. Haber bültenlerinde şimdilerde terk edilen ve gazetecilikten televizyonculuğa aktarılan özetlerin verilmesi tekniğine zaman zaman başvurulmaktadır. Yukarıda anlatılan haber programların en temel özellikleri ise şu şekildedir.

- Bütün haber programları konuşma üzerine inşa edilmiştir.
- Yayınlarının canlı olması tercih edilmektedir.
- Konu tekrarı, programın başa alınması, sürekli aynı konuların ele alınması mümkün değildir.
- Konular arasında süre sınırlaması vardır.
- İçerikleri bakımından en ciddi olan program türüdür.
- Haberlerin güncel olması gerekliliğinden, iş yükü yoğunudur ve güncel olarak üretilmelidir.
- Nesnelliği ön planda tutulması gereklidir.
- Her kuruluş haber bültenlerinde kendi duruşunu yansıtmaktadır.
- İzleyici üzerindeki etkisi diğer program türlerine göre daha fazladır.

GÜNCEL PROGRAMLAR

RTÜK tarafından "toplum ve insan yaşamında karşılaşılan çarpıcı ve genellikle münferit olayları konu alan program türü" şeklinde tanımlanan güncel programlara yayının saati, günü ve gündem gibi durumlar yön verebilmektedir. Devletle ilgili görüşmelerden, magazinsel olaylara kadar geniş bir yelpazeye sahip olmalarından ötürü izleyiciler tarafından ilgiyle takip edilen program türleridir. Bu programlar özellikle gündemdeki olaylar ya da kişiler üzerinden yürütülmektedir. Güncel programların en belirgin özellikleri ise şu şekildedir.

- İçerikleri gündemle birlikte şekillenmelerine rağmen, haber programları kadar ciddi ve nesnel değildirler.

- Bu programlarda seçilen konu tüm ayrıntılarıyla ele alınabilmektedir.
- Konular ele alınırken geçmiş ve gelecek arasında bir köprü kurulmaya çalışmakta, gündem ya da günün, ayın önemli olayları bu bağlamda değerlendirilmektedir.
- Tercihen canlı yayınlanmaları istenmektedir.
- Haber verme işlevinden ziyade, izleyiciyi eğitmek, bilgilendirmek, konuyu derinlemesine analiz etmek amacına yöneliktir.
- Uzman kişilerin görüşlerine bu program türünde sıklıkla başvurulmakta, farklı uzmanların görüşlerine de yine yer verilmektedir. Yorum programları, sohbet programları, dinî tören yayınları, kriz dönemi canlı yayınlar, seçim yayınları, siyasal parti faaliyetleri, ulusal ve uluslararası canlı törenlerin yayınları, sosyal amaçlı kampanya programları RTÜK tarafından güncel programlar olarak adlandırılmaktadır. Ramazan ayı, kandiller, Cuma günleri, dinî bayramlar başta olmak üzere izleyicilere dinî bilgiler sunmak, dinî anlamda önemli zamanlarda bu günlerin anlamını izleyenlere aktarmak amacıyla yapılan güncel programlara dinî programlar ismi verilmektedir.

KÜLTÜR PROGRAMLARI

Kültür programlarının metinleri kadar görsellikleri de önemlidir. Toplumun kültürünün yansıtılması, kültürünü katkı sağlamak amacına yönelik olarak yapılan bu programların genel özellikleri şu şekildedir:

- Programa konu olan kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılması amacına yönelik olarak yapılmaktadırlar.
- Program ciddi ve detaylı bir araştırma sonucunda hazırlanmalıdır.
- İçerik olarak kullanılacak malzemeler konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamakla birlikte, kültürel öğelerin her biri için ayrı bir program yapılabilir.
- Programın hazırlanış aşamasında kültürün özüne inilmesi gerekliliği bulunmakta, yapaylıktan veya gerçeklikten uzaklaşılmasıdır.
- Toplumda birlik yaratmak amacına yönelik olarak hazırlanmalı, toplumsal huzuru bozucu olaylardan kaçınılmalıdır. Bu amaçlar doğrultusunda televizyonlarda yayınlanan program türlerini RTÜK; belgeseller, bilgi-kültür programları, kültür ve sanat programları, yaşam tarzı ve eğilimlere yönelik yapımlar, sektör tanıtım programları, gezi programları şeklinde tanımlamıştır. Kültür programlarının geneli kayıttan yayına verilmektedir. Canlı yayın programlara genellikle yer verilmemektedir. Kültür programlarının denetlenmesi ve görselliklerinin artırılması, farklı birçok ögenin, zaman diliminin bir araya getirilmesi bu durumu zorunlu kılmaktadır.

EĞİTİM PROGRAMLARI

Televizyonun temel işlevlerinden biri olan eğitim işlevini gerçekleştirmek için hazırlanan programlar genel olarak eğitim programları olarak adlandırılmaktadır. Örgün eğitime, yaygın eğitime destek amacıyla yayınlanan programlara ek olarak, sağlık programları, dinî eğitim programları ve bilgi-beceri programları RTÜK tarafından bu kategoriye konulmuştur. Toplumun farklı kesimlerinden insanlara ulaşmak amacıyla hazırlanan bu programlar genel olarak eğitici özellikleri barındırmaktadır. Eğitim programları doğrudan öğretici, bilgi aktarıcı ve güdüleyici olabilmektedir. Öğretici türler bir konu ya da nesneyi tanıtıcı, bilgi aktarıcılar herhangi bir konuyla ilgili bilgi metinlerinin aktarıldığı, güdüleyiciler ise dramatik özellikle de eğlenceyi içinde barındıran ve eğitici metinlerin izleyiciye hissettirilmeden aktarıldığı program türleridir. Eğitim programlarının genel özellikleri ise şu şekildedir:

- Diğer program türlerinden farklı olarak, doğrudan izleyiciyi eğitmek amacıyla bu programlar hazırlanmaktadır.
- Eğitim programlarının izleyici üzerindeki etkisinin ölçülmesi ya da konuyla ilgili geri dönüşüm sağlanması önemlidir.
- Programla ilgili mutlaka uzman görüşleri alınmalı veya metinler uzmanlara danışılarak yazılmalıdır.
- Eğitim toplumsal sorunların çözülmesi için önemlidir. Bu nedenle de toplumsal ve siyasi sorunların çözülmesi amacına yönelik olarak da eğitsel programlar hazırlanabildiği gibi, bu programlar sorunların belirlenmesi içinde hazırlanmalıdır.
- Eğitim programlarının izleyicilerin davranışları üzerinde gözle görülür değişiklik yaratması gerekmektedir.

GERÇEK YAŞAM PROGRAMLARI

Televizyonda izleyiciler tarafından takip edilen programlardan biri gerçek yaşam programlarıdır. Genellikle hayatın içinden bir kesitin, adli bir olayın ya da sorunun ekrana yansıtılması şekliyle hazırlanan program türü olarak bilinmektedir. Ancak bu program türü gerçek zamanın ve gerçek kişilerin ekrana yansıtıldığı yarışma programları dâhil olmak üzere farklı tür ve içeriklere de sahip olabilmektedir. RTÜK'e göre "Bir anlatıcı aracılığı ile ekrana gelen gerçek hayat hikâyelerinden yola çıkılarak hazırlanan programların tümü" bu kategoride yer almaktadır. İnsanların yaşadıkları zor durumlar ya da felaketler bu programların konusunu oluşturmaktadır. Muhtaç durumdaki kişilerin hayat hikâyeleri üzerinden hazırlanan, gerçekliği ya da anlatımı iyi kurgulanmış olan bu "gerçek hayat

hikâyeleri” isimli programlarda yine bu tür içerisinde yer almaktadır.

DRAMA PROGRAMLARI

Sinematografinin en yoğun şekilde kullanıldığı program türüdür. Bu program türünde işlenen konu çok çeşitlilik göstermekle beraber konular oyunlaştırılarak oyuncular aracılığı ile seyirciye sunulur. Dram programlarının genel özellikleri şu şekildedir:

- Metinlerinin duygusal yükleri önemlidir.
- Bu program türünde oyunculuk büyük önem taşımaktadır.
- Fazla mekân kullanımı önemlidir. Ayrıca bu programlarda dekor ve fon kullanımı da ağırlıktadır.
- Ön hazırlık ve prova aşaması gerektirmektedir.
- Kurgu yoğunluğu en fazla olan programdır.
- Günümüzde prime-time kuşağının neredeyse tamamını kaplayan dram programları, kronolojik bir sırayla oluşturulmamaktadır. Her bölümün konusu ya da olaylar dizisi farklılık gösterebilmektedir.

EĞLENCE PROGRAMLARI

Televizyonun eğlence özelliğinden hareketle üretilen program türüdür. Bu program türünde izleyicilerin neşeli ve hoşça vakit geçirmesi istenmektedir. Magazin programları, drama öğeleri içeren eğlence programları, müzik ağırlıklı programlar, müzik ağırlıklı programlar, müzik video klipleri, konser yayınları, beceri ve direnç yarışmaları, spor karşılaşmaları, Show ve gösteriler, talk showlar ve kuşak programları bu başlık altında olmaktadır. Eğlence programlarının barındırması gereken diğer özellikleri ise şu şekildedir:

- Eğlence programlarında seviyenin muhakkak korunması gerekmektedir.
- İzleyicinin sıkılmadan, rahatlıkla izlemesi için tasarlanmalıdır.
- Kimi zaman yöresel kimi zamanda ulusal kültürel öğelerin kullanılması eğlence programlarının başarısını etkilemektedir.
- Salt eğlendirici olmaktan ziyade öğretici özelliklerde içermesi beklenmektedir.
- Eğlencenin amaç olması gayriciddilikten kaçınılması gerekmektedir. Ünlülerin yaşamlarını konu alan magazin programları, skeçleri, tiyatro unsurlarını içinde barındıran dram öğeleri içeren eğlence programları, bir sunucu tarafından konuklarla birlikte sürdürülen müzik ağırlıklı programlar, daha önceden hazırlanan video klipler, canlı ya da kayıttan konser yayınları, şansın ön planda olduğu beceri ve direnç yarışmaları, futbol, basketbol gibi spor karşılaşmalarının yayınları, bir topluluğun önünde yapılan gösterilere yönelik Showlar ve gösteriler ve son olarak da bir sunucunun tüm akışı yönlendirdiği izleyici ve konukları eğlendirmeyi amaçlayan, sohbet ve eğlence ağırlıklı talk Showlar bu türün en önemlileridir. Ayrıca toplumun değişik kesimlerinden izleyicilere ilişkin bilgilerin, açıklamaların olduğu, sunuşun ön planda tutulduğu programlarda kuşak programları olarak adlandırılmakta ve bu grupta sınıflandırılmaktadır.

ÇOCUK PROGRAMLARI

Televizyonların en hassas kitlesi olan çocuklara yönelik hazırlanan programlardır. Çocuk programlarının temel özellikleri şu şekildedir:

- Çocukların hayata dair bilgiler edinmesi ya da var olan bilgilerini geliştirmesi amacına yönelik üretilmelidirler.
- Çocuklar için hazırlanan programların eğlenceyi barındırması gerektiği gibi, düşünce ve bilgi olarak da izleyicilerine bir şeyler katabilmelidir.
- Çocukları küçümsememek, onların da bilgilerinin olduğunu unutmamak gerekmektedir.
- Çocukların gelecek yaşantılarına katkı sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Hedef kitlesi olan çocukların psikolojilerinin bilinmesi bu programların başarısı için önemlidir. Bu sınıflandırmada okul çağına girmemiş çocukların psikomotor gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla hazırlanan okul öncesi çocuk programları, çizgi ve animasyon filmleri, çocukların gereksinimleri ya da zevklerine yönelik hazırlanan çocuk eğitim programları da bu sınıflandırmada yer almaktadır. Ayrıca, hareketsiz bir şekilde televizyon karşısında oturan çocukların ekran başındaki aktiviteye katılmaları amacıyla hazırlanan çocuk aktivite programları, çocukların dünyayı kavramalarına yönelik hazırlanan çocuk dramaları ile çocukların ilgilerine yönelik hazırlanan haber programları ve yarışma programları da bulunmaktadır.

TİCARİ İLETİŞİM VE TANITIM

Televizyonların en büyük gelir kaynakları reklamlardır. Bu nedenle de televizyon yayınlarında sıklıkla kendilerine yer bulabilmektedirler. RTÜK tarafından “..... televizyon reklamları, program desteklemesi, tele-alışverişi ve ürün yerleştirmeyi de kapsamak üzere, ekonomik bir faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişinin, ürün, hizmet veya imajını, doğrudan veya dolaylı olarak tanıtmak amacıyla tasarlanmış sesli veya sessiz görüntülerin bir ücret veya benzeri bir karşılıkla ya da öz tanıtım amacıyla bir programla birlikte ya da bir program içine yerleştirilerek verilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır.

GÖRSEL TASARIM UNSURLARI

Görsel tasarım oldukça geniş uygulamaya sahip disiplinler arası bir alandır. Televizyon yayıncılığı görsel tasarım unsurlarını en yoğun kullanan alanlardan biridir. Televizyondaki temel görsel tasarım unsurlarının birçoğu, tek başına görsel kimlik oluşturmada yeterli bir işleve sahip değillerdir. Ekranda yayınlanan her görüntü tasarım öğelerinin bir arada kullanılması ile izleyiciye sunulmaktadır. Genel olarak sınıflandırdığımızda görsel tasarım unsurları: Doku, Renk, Alan, Boyut, Şekil, Biçim, Nokta, Çizgi.

Çizgi

Çizgi bir noktanın birbirini izleyen hareketi ile meydana gelen geometrik bir ifadedir. Genellikle tek boyutlu bir eleman olarak algılanır ve onu tanımlarken belirli bir uzunluk ve belirli bir genişliği koşul saymak ve onu sınırlamak mümkün değildir. Tasarımlarda çizgi elemanını kullanırken, çizgilerin neyi sembolize ettiği bilinerek kullanılmalıdır.

Nokta

Yer belirleyici bir işarettir. Noktanın yüzey üzerinde sayıları arttıkça etkileri de değişiklik gösterir. Tek başına durgunluğu ifade eden nokta çoğaltıldıkça giderek dinamizme, ritme ya da kargaşaya dönüşebilir.

Şekil ve Biçim

Şekil, çizgilerle oluşturulan iki boyutlu bir nesnedir ve geniş ölçüde geometrik ve organik olmak üzere iki tipte sınıflandırılabilir. Geometrik şekiller kareler veya daireler, organik şekiller ise düzensiz (çarpık) şekillerdir. Biçim, genişlik, yükseklik ve derinliğe sahip üç boyutlu bir kavramdır.

Boyut

Bir nesnenin bir başkasına göre karşılaştırılıp büyüklüğünün algılanmasıdır. Nesnelere büyüklüğe göre zihinde algılanır ve buna göre gruplanır.

Alan ve Boşluk

Alan, hem iki hem de üç boyutlu nesnelere bulunduğu bir yerdir. İki boyutlu bir yüzeyde üç boyutlu alanı gösterme yöntemine perspektif denir.

Doku

Doku, nesnelere yüzeyinin kalitesidir. Örneğin pürüzlü veya desenli olabilir.

Renk

Renk, insan gözünün görebildiği ışık tayfının belirli elektromanyetik dalga boyudur. Kırmızı, turuncu ve sarı sıcak renkler, mavi, yeşil ve mor soğuk renklerdir. Yüksek ve düşük enerjili renkler sıcak ve soğuk renklere benzerlik gösterirler. Yüksek enerjili renkler, parlak ve kuvvetli (heyecan verici) renkler olup fazlasıyla doygunlardır. Düşük enerjili renk tonları ise daha az algılanır ve düşük doygunlukta ya da solgunlardır.

TELEVİZYONDA GÖRSEL TASARIM UNSURLARININ KULLANIMI

Televizyon görüntüsü izleyiciye ulaşırken tasarımın birçok öğesini kullanarak görselleştirme sürecine girmektedir. Televizyonda görsel tasarımı gerçekleştirmek için teknolojik desteğe ihtiyaç vardır. TV görsel tasarımı için genel tasarım kavramları; sadelik, çarpıcılık, estetik haz, kullanışlılıktır. Sadelik- Tasarımda, verilmek istenen mesaj açık ve konuya yönelik olmalıdır. Çarpıcılık- Televizyonda yüksek kontrast biçim-zemin ilişkisi, arka ve ön plan ilişkisindeki sıcak ve soğuk renklerin doğru kullanımı ve uygun büyüklükte yazılar ile elde edilebilir. Estetik haz- Televizyon görsel unsurları, herhangi bir kültürden ve toplumsal farklılıklardan bir diğerine değişim gösteren hedef kitlenin estetik beğenileri göz önünde tutularak tasarlanmaktadır. Kullanışlılık- İzleyici, tasarımı ancak verilen bilgiyi faydalı bulur ise kavrayabilir. Bir amaca hizmet etmeyen bir tasarım unsuru, dikkati amaçlanan bilgidan başka yöne saptırarak tasarımı karmaşık bir hâl yapar. Televizyonda kullanılan temel görsel tasarım unsurları aşağıdakilerdir:

Televizyonda Nokta ve Çizgi

Televizyon programlarının tasarım süreci nokta ile başlar ve noktaların yan yana gelmesiyle devam eder. Televizyon ekranının noktası pikseldir. Noktaların oluşturdukları birliktelikler farklı psikolojik etkiler yaratmaları sebebiyle çok önemlidir. Çizgiler, bir şeylerin neye benzediğini vurgular ve şekillerinin belirlenmesini sağlar. Bir grafikte çizgilerin nerede ve hangi açıda kullanılacağı farklı görsel reaksiyonlara yol açar. Çerçeve altta yatay bir çizgi seyirciye bir ufuk çizgisini hatırlatır. Çizgi çerçevenin üst kısmına yerleştirilmişse görüntü sanki kapatılmış ve ağır bir his uyandırır. Dikey

çizgiler gözleri durma noktasına getirir. Gözler, çizgi tarafından yaratılmış boşluğun çevresinde dolaşmaya başlar. Bir çapraz çizgi alt soldan üst sağa doğru uzanıyorsa dinlendirici, huzur verici bir etki yaratır.

Televizyonda Boşluk ve Alan

Boşluk, görüntünün yerleştirildiği çerçevedir. Boşluk kullanımı seyirciye farklı duygular iletmektedir. Dar boşluklar sıkıştırılmış hissi, açık boşluklar ise özgürlük hissi vermektedir. Kamera ile nesnelere (sahne, manzara, stüdyo duvarları) arasındaki boş alan, çekimlerde dikkate alınması gereken negatif alandır. Nesnelere ve öznelerin işgal ettiği alan, ana görüntüleri genellikle rakamlar hâlinde ön planda sağlayan pozitif alandır.

Televizyonda Biçim ve Şekil

Şekil, bir nesnenin dış yapısını ifade ederken, biçim, şekil veya konfigürasyon tarafından uygulanan spesifik içerik, özel anlam ve format anlamına gelir. Öte yandan biçim, bize hem konum hem de yönelim hakkında bilgi veren ve şeklin tartışılması, anlaşılması için bağlam sağlayan araçtır. Bir uçtan diğer uca kendi üzerlerine kapanan çizgiler bir şekil oluşturur. Üç temel şekil vardır: Paralelkenar, üçgen ve daire.

Televizyonda Boyut

Televizyonda üç boyutlu gerçek dünya, iki boyutlu bir yüzey üzerinde gerçeği yeniden üretecek şekilde ortaya çıkarılmaktadır. Televizyon izleyiciye sadece iki boyutlu bir alan sunar. Bu alan içinde derinlik boyutu oluşturularak üç boyutlu bir görüntü yaratılabilir. Televizyonda Doku Dokular televizyon stüdyolarına ve programlara zenginlik ve yoğunluk katma amacıyla kullanılmaktadır. Televizyon ekranında ışık ve gölge kullanılarak dokular elde edilebilir.

Televizyonda Işık ve Renk

Işık ve renk, tüm görsel iletişim araçlarının, özellikle televizyon medyasının en önemli estetik öğelerindedir. Çevremizdeki nesnelere yeni bir boyut kazandıran renk gerçekte ışıktır. Görüntü içinde renk, bireyin etrafındaki nesnelere veya olayları görsel kanallarla algılamasını ve algıladığı görüntülerden etkilenmesini sağlayan bir öğedir. Renklerin psikolojik etkileri dikkate alınarak, her bir televizyon programı kendine özgü bir renk tasarımı kullanmaktadır. Sıcak ve soğuk olarak ayırdığımız renkler televizyon program türlerine ve içeriklerine göre kullanılmaktadır. Örneğin, sıcak renkler sabah programları, komedi veya gösteri programları için iyi bir seçimken, soğuk renkler dramatik programlar, kamu işleri programları ve belgeseller için seçilmektedir. Televizyonda ölçümlenebilir renk test şeritleri kullanılmaktadır. Renk test şeritleri beyaz, sarı, cyan, yeşil, magenta, kırmızı, mavi ve siyah olmak üzere altı renk tonu ile beyazın soldan sağa azalan parlaklık değerlerinden oluşmakta ve siyah rengi de içine almaktadır. Televizyon yayıncılığı gelişen teknolojiler sayesinde sürekli değişim göstermekte ve bu gelişim görsel tasarım unsurlarının da uygulama alanlarını genişletmektedir. Farklı görsel tasarım öğelerinin bir arada kullanılması izleyiciye görsel şölen sunmaktadır.

TELEVİZYON PROGRAMI YAPIM AŞAMALARI

Televizyon yapımları sadece metin yazarı ya da senaristin değil yapımcı ve yönetmen dâhil yapımda yer alan tüm ekibin alacağı kararlar ve birtakım olanaklar içerisinde yapılacak seçimlerle şekillenen zor ve zahmetli bir işlemi gerektirir. Program çekimleri başladığında birtakım aksilikler yanında ortaya çıkan yeni fırsatlar ekibin yeni kararlar almasında etkili olacaktır. Çekimin sonuna kadar yönetmenle birlikte yapımcı ya da diğer çalışanlar için bu karar verme süreci devam eder. Bu kararlar programın yapısı gereği mekânın değiştirilmesi, teknik malzeme tercihinin yeniden gözden geçirilmesi, programa davet edilen konunun son anda kararını değiştirmesi gibi hayati önem arz edebilir ya da kamera açılarını ya da kostüm gibi daha önemsiz ayrıntılar da olabilir

YAPIM ÖNCESİ

Yapım öncesi aşama, senaryo ya da metin hazırlığıyla başlar. Yapımın türüne, görsel üslup, kullanılacak teknik malzeme, yapımda yer alacak ekip ve bu ekibin sayısı, yapım maliyetini karşılamak için bütçe hazırlanması, bu yapımın stüdyo mu yoksa dış mekânlarda mı hazırlanacağı gibi önemli konulara “yapım öncesi” aşamada karar verilir. Yapım aşamasına geçilmeden yönetmen ve yapımcı ile birlikte ekipte yer alan diğer tüm çalışanlarla yapım üzerinde ayrıntılı bir planlama yapılır.

Senaryo Yazımı

Yapım öncesi aşamanın ilk basamağı senaryo yazım aşamasıdır. Senarist ya da metin yazarı bir fikir etrafında yapım formatına uygun bir metin geliştirir. Senaryo yazımında özgünlük önemlidir. Ancak televizyon yayıncılığı boyunca hemen hemen tüm formatlarda yüzlerce içerik geliştirilmiş, işlenmeyen konu nerdeyse yok denecek kadar azdır. Burada senariste düşen görev genel geçer kabul görmüş fikirlere farklı bir bakış açısı getirmektir. Fikirler öylece akla gelmez. Senaryo yazımının yüzde 25'lik kısmı yetenek iken geriye kalan yüzde yetmiş beşlik kısmı masa başı çalışmayı gerektirir. Masa başından kasıt senaristin geliştirmeyi düşündüğü fikri geliştirecek ve güçlendirecek kaynaklara ulaşmaktır. Alanında uzman kişilerle yanında bir döneme tanıklık edenlerle yapılacak görüşmeler fikrin sağlam bir temele oturtulmasında yardımcı olacaktır. Diğer yandan konuyla ilgili daha önce yazılmış akademik metinler, kitaplar, gazete yazıları da bir senaristin masa başı çalışmasında yararlanacağı kaynaklardandır.

Program Öneri Formunun Hazırlanması

Bir televizyon programının daha fikir aşamasından senaryo formatına döküldüğü ilk andan itibaren birtakım seçimlerle şekillendiğinden bahsedilmişti. İlk olarak senaryo aşaması tamamlanan program taslağının bir öneri formuna dönüştürülmesi gerekir. Bir öneri formu (2) aşağıdaki gibi olmalıdır:

PROGRAMIN KİMLİĞİ

- Programın Adı: Program adı içerikle örtüşmeli, dikkat çekici olmalıdır. Programın içeriğiyle örtüşmeyen ya da içeriği çağrıştırmayan bir isim seçmekten kaçınılmalıdır.
- Programın Türü: Hazırlanan yapımın bir belgesel mi yoksa bir yemek programı mı olacağı bu başlık altında belirtilmelidir.
- Programın Süresi: Programın süresi yazılmalıdır.
- Programın Bölüm Sayısı: Kaç bölümden oluştuğu (3 Bölüm ya da 24 bölüm gibi) belirtilmelidir.
- Programın Önerilen Yayın Periyodu: Yayın periyodu mutlaka program hazırlık aşamasında belirlenmelidir. Prodüksiyon bütçesi yanında programın içeriği ve türüne bağlı olarak haftalık mı yoksa 15 günde bir mi yayınlanacak bunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Çünkü yayın dönemlerinin planlanması buna bağlı olarak yapılır.
- Teklif Edilen Yayın Kuşağı: Programın yine içeriği ve türü açısından hangi yayın kuşağında (gündüz kuşağı, prime time, gece) yayınlanacağı öneri formunda yazılmalıdır. Doğru tercih edilen yayın kuşağı hedef kitleye ulaşmakta önemlidir.
- Programın Hedef Kitle: Hedef kitle belirlenirken demografik özelliklerle birlikte eğitim düzeyleri göz önüne alınmalıdır. Programın türüne ve içeriğine paralel bir hedef kitle tanımı yapılmalıdır. Örneğin program genel izleyiciye mi hitap ediyor yoksa 5-12 yaş aralığına mı bunu belirlemeniz gereklidir.
- Programın Konusu: Hangi fikir üzerine geliştirildiği, kaç bölüm üzerinden hangi başlıkların anlatılacağı gibi ortalama 200 kelimeyi aşmayacak şekilde genel hatlarıyla yapımınız özetlenmelidir.
- Bölüm Başlıkları: Her bir bölümün başlığı burada yazılmalıdır. Bölüm başlıklarınızı hazırlık

olmadığına ve kurgu aşamasında nelerin birleştirilip nelerin atılacağına karar verir. Daha sonra senaryo metnine uygun olan görüntüler seçilir. Bu aşamada kurgucu programı en iyi şekilde nasıl kurgulayacağı konusunda yönetmenle birlikte çalışır. Kurgucu programın anlatı yapısını ve estetik yönlerini özümsemesi önemlidir. Birden fazla tekrar çekim yapıldığından bu çok sayıdaki görüntü kurgucunun işini zorlaştırabilir. İlk olarak görüntü ve ses eşlemeleri yapılarak görüntüler program akışına ya da senaryodaki sahne numaralarına göre ayrılır. Kurgucu kurgu programında bir kaba kurgu içinde bu görüntüleri birleştirir. Kaba kurgu sürecinde yönetmen ve kurgucu çekimlerin birbirine eklenip eklenemeyeceğine, görüntülerin hikâyeyi doğru yansıtıp yansıtmadığına, kesmeler doğru mu ya da eksik çekimler var mı bunu en ince ayrıntısına kadar izler. Daha sonra yönetmenin görüşleri doğrultusunda bir ince kurgu ya da son kurgu yapılır.

ÇERÇEVELEME TEKNİKLERİ

Resim sanatın bilinen en eski formlarından bir tanesidir. Öyle ki; resmin ilk örnekleri MÖ 15.000'li yıllara kadar dayanmaktadır. Fransa'nın Lascaux mağarasındaki hayvan figürleri resmin ilk örnekleri olarak kabul görmektedir. O dönemden bu güne kadar resim farklı yöntemlerle ve metotlarla yapılmasına rağmen, başta portreler olmak üzere birçoğunda çerçeveleme benzer şekilde yapılmıştır. Ressamlar tarafından oluşturulan bu kurallar sonrasında heykeller ve fotoğrafçılar tarafından da kabul görmüştür. Portreler bu bağlamda neredeyse her sanat dalında benzer şekilde üretilmiştir. Resim, heykel ve fotoğrafa nazaran daha yeni bir araç olan sinema ve televizyonda da portreler aynı şekilde resmedilmektedir. Ancak televizyon ve sinema görüntüsünün hareketli olmasından dolayı sözü edilen diğer sanat dallarına göre burada bazı nüans farkları bulunmaktadır. Resim sanatında olduğu gibi televizyonda da görüntüye alma ismi çerçeveleme olarak geçmektedir. Dolayısıyla bir görüntünün ekranda nasıl görüneceği kısmı tamamen çerçeveleme ile ilgilidir. Yakın zamana kadar bu konu büyük bir sorun teşkil etmiştir. Hem satır tarama sistemleri hem de 16:9 ve 4:3 görüntü formatları çerçeve oranlarını değiştirmekte, bu da izleyiciye görüntünün eksik ya da istenilenden küçük ulaşması anlamına gelmekteydi. Zaman içerisinde yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde hem uydu alıcılar, hem televizyonlar hem de iptv benzeri diğer alıcılar bu sorunu kendi içlerindeki yazılımlar sayesinde otomatik çözebilecek özelliklere kavuşmuştur. Ancak görüntü formatı ne olursa olsun çerçeveler hep altın oranlara göre kurulmuştur. Altın oran diğer adıyla Tanrısal oran; resim başta olmak üzere fotoğraftan mimariye kadar birçok alanda kullanılmaktadır. Dikdörtgen olan televizyon ekranının altın sayıya göre yatay ve düşey olarak eşit karelere bölündüğü düşünüldüğünde; ekranın tam ortasına düşen karenin kesişme kısmına altın nokta ismi verilmektedir. Ayrıca konular çerçevesizken dikkat edilmesi gereken farklı noktalarda bulunmaktadır. Bunlardan belki de birincisi kompozisyon içindeki dengedir. Denge izleyicinin konuyu rahat algılamasına imkân sağlamaktadır. Aynı zamanda dengesizlik izleyiciyi rahatsız etmekte, beyninde tedirginlik yaratmaktadır. Kişiler çerçevesizken dikkat edilmesi gereken bir hususta boşluğudur. Çerçevenin içinde resmedilen bir konu şayet bir insan ise çerçevenin üstünden bir miktar boşluk bırakılması gerekmektedir. Bu boşluk çerçevenin rahatlaması, görsel algının oturması ve izleyicinin üzerinde psikolojik bir baskıdan kaçınmak içinde kullanılmaktadır. Aynı zamanda dengede olan çerçevelerde sağ ve sol taraftan bırakılan boşluklar hemen hemen eşit ya da eşite yakın olacaktır. Çekim planlaması yapılırken bir diğer dikkat edilmesi gereken durumda çerçevesiz konunun olaya bakış açısı diğer ifadeyle yönüdür. Bakış boşluğu olarak bildiğimiz bu durumda çerçeveye alınan kişinin/nesnenin ekrandaki konumlandırılmasında bakış yönü ön planda tutulmaktadır. Şayet çerçevesiz kişi sağ tarafa bakıyorsa baktığı yöndeki boşluğun sol taraftaki boşluktan fazla olması gerekmektedir.

ÇEKİM ÖLÇEKLERİ

Hikâyenin dramatik etkisine fazlasıyla etki eden planlar konunun ya da konuya dâhil olan nesnenin/kişinin kameraya yakınlığı veya uzaklığı prensine göre isimlendirilmiş ve Türkçeye ise çekim ölçekleri olarak çevrilmiştir. Çekim ölçekleri çerçevedeki insanın kapladığı alana göre adlandırılmaktadır.

Genel Çekimler

Konunun ana hatlarıyla resmedilmesiyle oluşan çekimler genel planlardır. Bunlar konuyla, konuyla ilgili genel bilgiler verirken detaylardan uzak kalırlar.

Uzak çekim (Extreme long shot/ELS, Extreme wide Shot/EWS) Genellikle program, film veya dizi açılışlarında, mekân değişimlerinde, çevrenin izleyici tarafından anlaşılır olabilmesi amacıyla yapılan çekimlerdir. Bu çekimler izlenen programın gerçekleştiği alan ya da sahnenin bütünü, oyuncunun/kahramanın bulunduğu durum, oyuncunun/kahramanın hareketi hakkında bilgi vermek, spor müsabakalarında tüm alanı göstermek amacıyla da kullanılır.

Toplu çekim (Distance shot/DS, Vista shot/VS, Very long shot) Toplu çekimler, uzak çekimlere oranla daha fazla ayrıntının bulunduğu çekimlerdir. Çerçevede öncelik mekâna verilmiş olmasına rağmen mekânın kapladığı alan insanın/insanların kapladığı alandan fazladır. Bu çekim ölçüğüyle kalabalık bir yerdeki kahramanın ya da ıssız bir yerdeki kahramanın yalnızlığı, güçsüzlüğü verilebileceği gibi tarihsel bir mekân, stüdyo detayı, sahadaki oyuncuların dizilişi gibi genel bilgilerde izleyiciye ulaşır.

Genel çekim (Long shot/LS, Wide shot/WS, Master shot/MS, Establishing shot/ES) Farklı

şekillerde adlandırılmasına karşın en fazla bilineni Genel Çekim ölçüğünde insan vücudu çerçeveye tam olarak sığdırılırken, sahne hakkında da bilgi sunulmaya çalışılmaktadır. Bu çekim ölçüğündeki temel amaç hem oyuncunun/sunucunun/kahramanın çerçevede konumlandırılmasını sağlamak hem de çevresi hakkında bilgi sunmaktır. Bu çekim ölçüğünde çevresindeki bireylerle iletişim içerisinde olabileceği gibi, çevresindeki çoğu objeden de sıyrılmıştır. Ancak yine de çerçevedeki bireyin hâlâ mekânla bağı izleyici tarafından algılanabilmektedir.

Boy çekim (Medium shot/MS, Full shot/FS, Mid shot) Genel planla fazlaca benzeyen bu plan, çoğunlukla da birçok kaynak tarafından boy çekim olarak adlandırılmaktadır. Bu plandaki temel amaç oyuncunun çerçeve içerisine sığdırılması mekânla bağının azaltılması, izleyiciye çerçvelenen kişinin fiziksel özellikleri, hareketleri hakkında bilgi vermektir. Boy Çekim ya da Full Shot olarak çoğunlukla kullanılmaktadır.

Orta Çekimler

Dramatik etkinin az da olsa hissedilmeye başladığı, kamerayla çekilen kişinin vücudunun artık çerçeveyi doldurduğu çekimler orta çekimlerdir. Bunlar televizyon programlarında özellikle de haber benzeri programlarda yaygın olarak da tercih edilmektedirler. Orta çekimler diz çekimi ve bel çekimi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çerçeveye istenmeyen görüntülerin girmesini engellemek ya da çekimi yapılan konu için boy planın uzak olması, izleyiciyi konuya biraz daha çekmek gibi nedenlerle diz çekim kullanılmaktadır. Bu çekim ölçüğünde ikiden fazla insanı diz planda çerçeveye sığdırmak daha kolaylaşmaktadır.

Bel çekimi (Medium shot/MS, Close medium shot/CSM, Waist shot/WS) Bu çekimde birden fazla insanı çerçeveye sığdırmak mümkün olduğu gibi, sokak röportajı yapılırken istenmeyen kişilerin çerçeveye girmesinin de önüne geçilebilmektedir. Aynı zamanda bu çekimde artık çerçeveye alınan kişinin mimikleri de izleyici tarafından algılanabilir olmaya başlamaktadır.

Yakın Çekimler Göğüs çekimi (Close shot/CS) İnsanın yakın çevresiyle konuşurken gördüğü görüntüye en yakın olan çekimlerden biridir.

Omuz Çekimi (Medium close up/MC, Medium close shot/MCS, Chest shot/CS) Kamera kişiyi başı ve omzu çerçevede olacak şekilde görüntülemektedir. Yakın planların temel özelliklerinden biri olan ikiden fazla kişinin kadraja sığdırılması gerektiğinde kullanılmaktadır.

Baş çekimi

Bu çekimde, kamera karşısındaki kişinin başı çerçeveye tam alınır, buradaki ama yüzdeki mimikleri ortaya çıkarmak, izleyiciyi konuya tamamen odaklamak, dikkat dağıtan ya da istenmeyen objeleri sahneden çıkarmak, izleyici sahnenin içinde hissettirmektir.

Yakın çekim (Close up/CU, Close shot/CS) Baş çekimden farklı olarak yüzdeki mimiklerin daha anlaşılabilir olması için kamera insan yüzünün kaşlar ve çene arasında kalan bölgesine odaklanmaktadır.

Ayrıntı çekim (Extreme close-up/XCU) İzleyicinin normalde göremediği bir ayrıntıyı ortaya çıkarmak, bir bilgiyi aktarmak, görselliğe ve kurguya katkı sağlamak, duygusal yoğunluğu artırmak gibi amaçlarla ayrıntı çekim kullanılmaktadır.

Diğer Çekim Ölçekleri

Anlatımın kuvvetlendirilmesi, izleyiciye sahne geneliyle ilgili detay verilmesi gibi farklı amaçlarla farklı çekim ölçekleri de kullanılmaktadır.

İki çekim (Two shot) İki çekimler sahne gereksinimi olarak ortaya çıkan çekimlerdir. Özellikle röportajlarda, dizilerde stüdyo programlarında kullanılan bu çekimlerin temel amacı izleyiciye sahnedeki kişileri aynı anda göstermektir.

Üçlü çekim (Three shot) Bir sahnede üç kişinin bulunduğu zaman aynı anda hepsini göstermek amacıyla tercih edilen çekim türüdür.

ÇEKİM TEKNİKLERİ

Anlatımın kuvvetlendirilmesi, tekdüzelikten kurtarılması, izleyiciyi kahramanla özdeşleştirme, sahnenin dramatik etkisinin artırılması gibi birçok nedenden ötürü farklı çekim teknikleri ve açılar kullanılmaktadır.

Kameranın Bakış Açısına Göre Yapılan Çekimler

Sinemada ve televizyonda bir öykü ya da konu anlatılırken kameranın farklı yerlere konumlandırılması olağan bir durumdur. Nesnel çekim İzleyicinin konuyla ilgili çok fazla duygu aktarımının yapılmasının istenmediği, sadece normal bir gözün görebildiği kadarının sunulduğu kamera açıları nesnel çekimlerdir.

Öznel çekimler

Öznel çekimler ise duygusal yoğunluğu en fazla olan açılardır. Kamera sahnedeki oyuncuların bir tanesinin yerine geçerek izleyicinin olaya mümkün olduğunca dâhil olmasını amaçlamaktadır.

Kameranın Yüksekliğine Göre Yapılan Çekimler

Bazen herhangi bir olayı anlatmak için cümleler kurmak gerekirken aynı olayı tek bir kareyle de anlatmak mümkün olabilmektedir.

Alt açı (Low angle)

Alt aç ı sahnedeki gerilimi art ırarak, oyuncu ve neşenin birbirinden ayr ılmasını sa ğlamak, heyecanı artırma kısacas ı dramatik etkiyi yo ğunlaşt ırmak amacıyla da kullanılmaktadır.

Üst aç ı (High angle)

Yüksekliğine göre kamera aç ılarının bir di ğeri de üst aç ıdır. Üst aç ı sahnedeki bireyin bulundu ğu konum hakkında bilgi vermek sahnenin psikolojik etkisini art ırmak kahramanı yalnızlaşt ırmak baş ta olmak üzere farklı amaçlarla kullanılmaktadır.

Normal aç ı (Eye-level)

Kameran ın yükseklik olarak sahnedeki herhangi birinin göz ıyla aynı seviyeye konumlandırılarak yapılan çekime normal aç ı ismi verilmektedir.

Di ğer Çekim Teknikleri

Kameran ın yüksekliği d ışı nda kalan ve anlat ımları kuvvetlendirmek için sıklıkla başvuru lan farklı kamera aç ıları da bulunmaktadır.

Omuz üst ü çekim (Over the shoulder shot)

Birden fazla ki şinin sahne içerisinde oldu ğu durumlarda sıklıkla tercih edilen bu çekimler konuşmac ı ve dinleyici detaylarının izleyiciye sunulması amacıyla kullanılmaktadır.

E ğik aç ı (Dutch tilt, Slanted)

Bu kamera aç ısı sahnelerde gerç ekleş en ola ğanüst ü durumlarda, felaketlerde, bomba patlamasında kısacas ı ola ğanın d ışı nda gerç ekleş en bir durumda kullanılmaktadır. Sahnenin psikolojik etkisinin gere ği olarak kullanılır.

Kuş bakış ı çekim (Bird's eye view)

Belgeseller, spor müs abakaları, maratonlar, araba yarış lar ı, filmler kısaca geniş bir alan ın oldu ğu yer yap ımda sıklıkla kuş bakış çekim kullanılmaktadır.

Green screen (Yeş il perde)

Sanal stüdyo çalış maları içinde yer alan yeş il perde uygulamas ı maliyetinin düşük, çekimlerinin nispeten kolay ve kontrollü olması gibi birçok nedenden ötürü televizyonlarda çok fazlaca kullanılmaktadır.

KAMERA HAREKETLERİ

Televizyon ve sinema yapımlarında kamera ço ğu zaman hareket hâlinde bulunmaktadır. Ço ğunlu ğu yatay ve dikey olarak gerç ekleş en bu kamera hareketlerini ki şiyi/nesneyi takip etmek, alan ı tanıtmak, heyecanı, gerilimi art ırmak, anlat ımı tekdüz elikten kurtarmak gibi farklı amaçlar içinde kullanılmaktadır.

Pan (Yatay çevrinme)

Temel kamera hareketleri içerisinde sayılan Pan hareketi hem tripod üzerinde hem de kameraman ın omzunda rahatlıkla yapılabilmektedir.

Tilt (Dikey çevrinme)

Kameran ın objektifinin aş a ğı ve yukarı hareket ettirilmesiyle yapılan harekete Tilt adı verilmektedir.

Zoom (Mercek ile yapılan optik kaydırma)

Kameran ın optik olarak konuya yakınlaş mas ı ve uzaklaş mas ı olarak ifade etti ğimiz bu hareket, kamera sabittir.

Dolly (Yakınlaş ma-Uzaklaş ma)

Kameran ın konuya fiziksel olarak yakınlaş mas ı ve uzaklaş mas ı şeklinde yapılan bu harekette kamera ço ğunlukla raylı bir sistem üzerinde sarsıntıs ız bir şekilde konuya yakınlaş maktay ya da uzaklaş maktadır.

Roll (Dönme)

Kameran ın çapraz olarak yaptı ğı kamera hareketidir. Kahramanın hasta, uykusuz ya da sıkıntılı oldu ğu durumlarda kullanılmakla birlikte, kararlı bir hareket olmamas ı, izleyici de kimi zaman rahatsız etmesi nedeniyle pek fazla tercih edilmemektedir.

Pedestal up-down (Aş a ğıdan yukarı-Yukarıdan aş a ğı hareket)

Kameran ın bir düzenek üzerinde aş a ğı ya da yukarı yaptı ğı harekete verilen isimdir.

Crane up/down (Dikey yükseklik-alçalış)

Kamera hareketleri yerinde ve zamanında yapıld ığında yapımlara farklı bir tat, farklı bir bakış aç ısı getirmektedir.

Track right-left (Sa ğa-sola kaydırma)

Bu hareket kameranın raylı sistem üzerinde sa ğa ya da sola kaydırılmasıyla yapılmaktadır. Kombine hareketler. Kameran ın birden fazla hareketi aynı anda yapması durumuna kombine hareket denilmektedir.

Arc (Ark hareketi)

Kameran ın dairesel olarak yaptı ğı eylem Ark hareketidir.

TV PROGRAMLARINDA SES VE AYDINLATMA

Gelişen teknoloji ile üretilen son sistem kameraların ses ve ışık sorununu çözdüğü sıklıkla düşünülmektedir. Buna karşılık bir TV programında ses ve ışık unsurları ayrıca düşünülmeli, yapımın yayın kalitesinde ortaya çıkabilmesi için ses ve ışık ile ilgili bilgi ve donanımına sahip olunmalıdır. Aksi hâlde kusursuz bir yapımın ortaya çıkması mümkün değildir.

TV PROGRAMLARINDA SES

İnsan kulağının algılayabileceği, sıvı, katı ve gaz ortamlarında gerçekleşen 16Hz ile 20000Hz arasındaki basınç değişikliklerine ses adı verilmektedir. Frekans (titreşim sayısı); ses kaynağından gelen titreşimlerin bir saniyede oluşturduğu ses dalgalarının sayısını ifade etmektedir. Titreşimler arttıkça dalga sayısı da artmaktadır. Sesin frekansı Hertz (Hz.) ile ölçülmektedir. Sesin dalga boyu (amplitude); ses titreşimlerinin dalga boylarının yüksekliğini ifade eden bir kavramdır. Bir sesin başka bir sese oranla yüksek ya da alçak olmasına göre değerlendirilir. Bu oranlama desibel (decibels - db) ile ölçülmektedir. Ses kirliliği; sesin abartılı ve gelişi güzel kullanılması sonucu ortaya çıkmaktadır ve gürültü olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak ses kirlilikleri insan sağlığı için zararlı olmaktadır. Kelime anlamı bozulma olan distorsiyon ise, girişte uygulanan ses sinyalinin çıkışta farklılık göstererek parazit oluşturması olarak ifade edilmektedir. Mikrofonlar Ses sinyallerini elektrik sinyallerine çeviren elektronik aletlere mikrofon adı verilmektedir.

Sesi Toplama Yönüne Göre Mikrofon Çeşitleri: Tüm yönlerden gelen sesi toplayan mikrofon tipi “Omnidirectional” mikrofonlar. Yalnızca bir yönden gelen sese duyarlı, tek yönlü mikrofonlar: “Unidirectional” mikrofonlar. Yalnız iki yönden gelen (ön ve arka) seslere duyarlı, iki yönlü mikrofonlar: “Bidirectional” mikrofonlar. “Cardioid” mikrofonlar; mikrofona en yakın sesi alır, geri plandaki seslere duyarlı değildir.

Televizyonda En Çok Kullanılan Mikrofonlar Ve Özellikleri

Yaka mikrofonu (Lavalier Microphone): Yaka mikrofonu adından anlaşılacağı üzere konuşan kişinin rahat hareket edebilmesi, ellerini kullanabilmesi amacıyla yakaya ya da elbiseye takılarak kullanılan mikrofon türüdür. Çok fazla çene altına yakın bağlanırsa, mikrofon sesi tam alamaz, ses çene altına gizlenen mikrofona tam ulaşamaz ve ses boğuk aktarılır.

El Mikrofonu; elde kullanılmaya çok elverişli olan, çok yönlü ve dinamik bir mikrofon türüdür. Stüdyo içi veya dışında sunucuların, şarkıcıların ve müzik aletlerinin seslerini almada sıklıkla kullanılan mikrofon tipidir.

Boom Mikrofon: Televizyon ve sinema setlerinde sıklıkla tercih edilen bir mikrofon olan boom mikrofon, konunun seslerinin doğal olarak alınmasını sağlayan yönlendirilmiş mikrofon türüdür. Tüfeğe benzeyen görünümü ve doğrultuldukları yönlerdeki sesleri alma özelliğinden dolayı “shotgun” mikrofon olarak da isimlendirilmektedir. Masa mikrofonu, bir masa ya da sabit bir dekorda oturan konuşmacılar için ideal bir mikrofon tipidir. Ayaklı mikrofon, bir el ya da masa mikrofonunun, bir ayak üzerinde sabitleştirilmiş biçimidir. Telsiz Mikrofon; yukarıda sayılan mikrofon türlerinin ülkenin telsiz kullanma yasasına uygun frekanslarda UHF veya FM türlerde üretilen kablosuz versiyonlarıdır.

Yapım Sırasında Ses

Televizyon programlarında yapımın tüm evrelerinde görüntü ve ses birlikte düşünülmelidir. Ses televizyon yapımlarında sadece görüntüyü destekleyen bir yan unsur değildir, aynı zamanda görüntüyü güçlendiren bir unsurdur. Televizyon yapımlarında sesin izleyici üzerinde etkili olup olmaması sesin canlılığına ve ses perspektifine bağlıdır. Sesin canlılığı, sesin gerçek hayattakine benzer şekilde düzenlenmesi ile ilgilidir. Bu durum, mikrofona doğrudan gelen sesler yanında, yan seslere de yer verilmesi ile sağlanabilir. Sesin de görüntü gibi bir perspektifi vardır ve bu da izleyici üzerinde etkili olan ikinci unsurdur. Görüntü ve sesin perspektifi koşut olmalıdır. Örneğin, yakın çekimlerde sesin derinliği de buna uygun olarak yakın, uzak çekimlerde de uzak olmalıdır. Ses ve görüntü koşut gitmeli, ses görüntü ile çelişmeden sunulmalıdır. Örneğin, sahnede koşan bir at varsa atın ayak sesleri, oyuncu kapı çalıyor kapı sesi duyulmalıdır.

Televizyon Programlarında Ses Efektleri

Ses efektleri, konuşma ve müziği içermeyen işittiğimiz tüm seslerin yapım sırasında eklenmesine verilen addır. Sessiz olarak gerçekleştirilen bir çekimin sonradan seslendirilmesinde ya da stüdyodaki herhangi bir yapımda ses efektleri kullanılması gerekebilir. Bir kapının kapanma sesi, atın yürüyüşü, kağının hışırtısı, trafik ses vb. gibi. Ses efektleri özel işlevlere sahiptir. Bu işlevler, mekânı

tanımlama, hareketi vurgulama, kimliği belirleme, karşıtlık sağlama, sembolik olma ve sahneler arasındaki geçişleri birleştirme şeklindedir.

Televizyon Programlarında Müzik

İnsan iletişimde atmosfer ya da ruh durumunu yaratmada en etkileyici işitsel öge müziktir.

Müzik Kullanırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar: Müzik konuya uygun seçilmelidir. Bir yapımın jenerik müziği, izleyicinin duyacağı ilk ses olarak, izleyicinin dikkatini çekmeli ve programın yapısı, genel atmosferi hakkında ipuçları vermelidir. Fon müziği, yaratılmak istenen atmosferi oluşturmak, iletilmek istenen duyguyu yoğunlaştırmak için kullanılır. Başka bir programın simgesi olmuş müzik parçası kullanılmamalıdır. Söyleşi, açık oturum, beyanat tipi programlarda konuşmacılar konuşurken müzik kullanılmamalıdır. Özel olarak hazırlanmış müzikler kullanılabilir, müzik kütüphanelerinden yararlanabilir ya da ticari bir kayıt kullanılabilir

Yapım Sonrasında Ses

Seslerde, görüntüler gibi kurgulanabilir. Kaydedilen herhangi bir programdaki ses kuşağı bir kaç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar görüntülerle birlikte kaydedilen senkronize ses kuşağını, anlatımı, müziği, ses efektlerini ve atmosfer seslerini içermektedir. Bütün bu unsurların ya da kuşakların, son ses kuşağının düzenli bir seviyede akması miks edilmesi ihtiyacı vardır.

TV PROGRAMLARINDA AYDINLATMA

TV ve sinemada ışık yapma biçimleri aydınlatma teknikleri olarak tanımlanmaktadır.

Aydınlatmanın Amaç ve İşlevleri

- İki boyutlu televizyon ekranında üçüncü boyut etkisini yaratmak.
- Bir sahnede izleyicinin dikkatini belirli bir yönde toplamak. Işık ve gölge ile sahnedeki önemli unsurlar vurgulanabilir ya da gizlenebilir.
- Sahnenin atmosferini yaratmak.
- Zaman duygusunu verebilmek: Sabah, akşam.
- Programın amacını vurgulamak.

Sert ya da yumuşak ışık aydınlatmanın ana özelliğini belirtmektedir. Sert ışık veren aydınlatma kaynakları doğrusal ve tek yönlü oldukları için oluşturdukları gölgeler nesnenin hatlarını meydana çıkaran sert ve keskin şekillerdedir. Yumuşak ışık, yayılan ışığın oluşturduğu dağınık, gölgesiz aydınlatma türüdür. Görüntüsü alınacak her konunun ayrı ışık yoğunluğunda aydınlatılması mümkündür. Işık yoğunluğu ışıkölçerle/pozometre ile ölçülür. Televizyon yapımlarında aydınlatma sürecinde, ışık kaynaklarının birbiriyle ve aydınlattıkları ortamın doğal ışık koşullarıyla uyumlu olması, ortamdaki konuların renklerini doğru olarak ortaya koyulması teknik bir zorunluluktur. Renk, ışık sonucunda ortaya çıkan, insan gözü tarafından belirli bir dalga boyunda algılanabilen ışık spektrumuna denir. Işık bir yüzeye düştüğü zaman tayftaki renklerden bir kısmı emilir ve ısı şeklinde o yüzeyin içinde kaybolur, geri kalanı ise yansır ve bu artan ışığı biz o yüzeyin rengi olarak algılarız. Renk ısısı aydınlatmaya dair önemli kavramlardan biridir. Renk ısısı, ısıtılan cisimlerin bir rengi ortaya çıkarmasına denmektedir. Rengin ısısı Kelvin (K) birimi ile ölçülmektedir. Ortamdaki Kelvin değeri Kelvin metre ile ölçümlenmektedir. Bu sayede kameramızdan doğru Kelvin değerini girerek renkleri doğru görüntüleyebiliriz. Elimizde ortamdaki Kelvin değerini ölçümleyeceğimiz bir Kelvin metre yok ise, kameramızda doğru Kelvin değerini algılamayı sağlayan beyaz ayarını (White balance) yapmamız gerekmektedir. Genel olarak ışık kaynakları gün ışığı (Daylight) 5600 Kelvin, sarı ışık 3200 Kelvin (Tungsten) şeklinde üretilmektedir. Bir yapım sırasında ışık kaynaklarının Kelvin değerleri sabit olmalıdır.

Aydınlatma Yöntemleri

Televizyonda ve sinemada oluşturulan ışık tasarımı, sahnenin gerektirdiği, estetik ve psikolojik boyutlar göz önüne alınarak yapılmaktadır. Temel aydınlatma yöntemi içerisinde yer alan ögeler:

- Anahtar Işık (Key Light)
- Dolgu Işığı (Fill Light)
- Geri ışığı/Arka ışık (Back Light)
- Fon/dekor ışığı (Background Light)

Anahtar Işık: Anahtar Işık (Key Light) konunun (nesne, kişi vb.) temel şeklini ortaya çıkaran ana ışık kaynağıdır. Anahtar ışık kamera lensinin aksıyla 45 derece açı yapacak şekilde, sağ veya sol tarafa, kameradan konuya bakıldığında önde ve yukarıda olacak şekilde yerleştirilen bir ışıktır. Bu ışığın özelliği sert ışık kaynağı olmasıdır. Anahtar ışığın temel görevi, nesnenin görülebilmesini sağlamaktır.

Dolgu Işığı: Dolgu ışığın temel amacı, anahtar ışığın aydınlatmadığı koyu bölgelerde, ek gölgeler yaratmadan detay oluşturmak; anahtar ışığın yarattığı sert gölgeleri yumuşatarak, görülür hâle getirmektir Dolgu ışığı, ışık karakteri olarak yumuşak ve dağınık ışık sağlar.

Geri ışığı/Arka ışık: Aydınlatılan sahnede mekânın ve konunun üçüncü boyut etkisini yaratabilmek için, kontur olarak konun üzerine düşen aydınlatma kaynağıdır.

Fon/dekor ışığı: Fon ışığı aracılığıyla, dekor ortaya çıkartılıp derinlik oluşturulurken, sahneye düşen gölgeler de yok edilebilir. Ayrıca özel etkiler yaratılmak istendiğinde de kullanılan bir ışıktır.

Chiaroscuro (Kiaroskura) Aydınlatma

Karanlık ve aydınlığın zıtlığını vurgulayan, karanlık ve gölgeyi kontrast bir şekilde sunan ışık türüne Chiaroscuro aydınlatması adı verilmektedir. Bu aydınlatma türünde vurgu, boyut üzerinedir. Hedef, konuya ve mekâna uygun olarak derinlik hissini yaratmak ve üçüncü boyutu sağlamaktır. Chiaroscuro aydınlatması; ‘Rembrandt aydınlatma’, ‘Cameo aydınlatma’ ve ‘Siluet aydınlatma’ olarak aydınlık ve karanlık alanlardaki kontrastlığın derecesine göre üçe ayrılmaktadır.

Rembrandt aydınlatma: Bu aydınlatma tekniği, noktasal aydınlatma yapan ışık kaynaklarının kullanımıyla kompozisyonda sadece önemli unsurların aydınlatıldığı aydınlatma türüdür. Rembrandt aydınlatma, kişileri ve onların kendi aralarındaki ilişkilerini sunan; arka planda açık koyu bölgeler oluşturabilen, sahnede doğal olarak bulunması gereken ışık kaynaklarını da etkisiyle çerçeveye dâhil eden, estetik ve dramatik yoğunluğu güçlü bir aydınlatma türüdür.

Cameo aydınlatma: Bu aydınlatma yöntemi, arka alanın tamamen karanlık, sadece ön alandaki nesne ya da kişilerin istenilen yerlerinin aydınlatıldığı bir tekniktir. Bu aydınlatmada, dikkatin belirli bir nokta üzerinde toplanması sağlanmaktadır. Siluet aydınlatma: Cameo aydınlatmasının tersi biçimde, öndeki nesnenin karanlık ve kontur olarak belirgin olduğu, arka fonun ise aydınlık olduğu aydınlatma biçimidir. Siluet aydınlatmada karanlık ve aydınlık zıtlığı en yüksek seviyededir.

Notan Aydınlatma: Chiaroscuro aydınlatmanın zıttı olarak konumlanan notan (düz/flat) aydınlatmada ışık çok yönden gelir ve belirli bir bölge değil tüm alanlar aydınlatılmıştır. Keskin gölgelerin olmadığı notan aydınlatmada arka plan, fon da diğer alanlar kadar aydınlıktır.

Televizyon Stüdyosunda Aydınlatma

Televizyon stüdyo aydınlatması birden fazla kameraya göre ayarlanmış bir ışıklandırma olduğu için gölgelerden kaçınılmaktadır. Eğlence programları, durum komedileri, söyleşiler, talk Showlar, haberler gibi birçok program stüdyoda çekilmektedir. Temel olarak televizyon stüdyosunda yapılan aydınlatmadaki amaç resmi ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda yorumsuz, adeta vesikalık fotoğraf aydınlatması gibi bir aydınlatma tekniği uygulanmaktadır. Aydınlatma tekniğinin stüdyoda kullanılan en basit türü havuz tekniğidir. Konu veya konuların etrafında, belirli aralıklarda bir daire oluşturacak şekilde konulan yumuşak ışık veren projektörler ile yapılan ışık tekniğine havuz tekniği adı verilmektedir.

TELEVİZYON PROGRAMLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Televizyon programlarının yapısını anlayabilmek için, programcılığın başladığı yıllardan itibaren günümüze kadar olan süreci anlamak gerekir. Televizyon, teknik ve ekonomik özellikleriyle kendine özgü bir aygıt olarak hayatlarımıza girmiş ve nüfuz etmiştir. Bu nedenle işleyişi de kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu kendine özgü yapı, radyodan, edebiyattan, sinemadan ve tiyatrodan beslenmiş ve bugünkü hâlini almıştır. Dolayısıyla, bu yapının içine girmek programların keşfini ve niteliklerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Radyo Yayıncılığında Program Türleri ve Şebekelerin Ortaya Çıkışı

Tarihte kurulan ilk televizyon istasyonları, radyo seti üreten ve satan şirketler tarafından desteklenmekteydi. İlk televizyon istasyonlarında, daha fazla insanı radyo dinlemeye çekmek amacıyla opera sanatçıları ağır basıyordu. Televizyon istasyonlarında çalışan profesyonellerin kâr amacı gütmeye başlamasıyla birlikte, radyoları finanse edecek kaynak bulma ihtiyacı doğdu. Böylelikle şebeke fikri ortaya çıktı. Şebeke yayıncılığı, aynı veya benzer programların belirli bir şebeke içinde dolaşımına girmesini sağladığından, daha az masraflı ve daha kârlıydı. Ayrıca, reklamcılar da zaman dilimleri satın alıp bunları içerikle doldurarak devreye girmişlerdi. Reklamcılar konsept ve fikir üretiyor, bunun için ise yetenekli insanları işe alıyorlardı. Şebekeler haberleri, reklam ajansları ise diğer bütün program içeriklerini üretiyordu. Dönemin en önemli şebekeleri NBC, ABC ve CBS idi. Televizyonun ilk yıllarına baktığımızda, birbiri ile bağlantılı olmayan istasyonlar arasındaki içerik alışverişinin çok maliyetli olduğunu görürüz. Burada, transfer maliyetleriyle birlikte bant kayıt maliyetlerini birlikte düşünmek gerekir. Dolayısıyla, diğerleri ile bağlantılı olmayan istasyonların içerik üretimine ihtiyaçları vardı. Reklamcılar içerik üretmek için pazar bulma ihtiyacı içindeydi. Bu ortamda, NBC şirketi, televizyon pazarına girmiştir. 1941 yılında ABC şirketi de rekabete katıldı. Şebekeler arasında en zayıf olan ABC, kendisine finansal kaynak yaratmak için reklamcılara saat dilimi satma fikrini geliştirdi. Böylelikle ABC, yayıncılıkta yeni bir dönemi başlatmış oldu. Günümüzde bu sistem hâlen geçerliliğini sürdürmektedir.

TELEVİZYONUN ANLATI YAPISI

Anlatı, hikâye anlatmanın asli parçasıdır. Medya metinlerinde içerik sekanssal (dizisel) olarak yapılandırılır ve bu da anlatı sayesinde oluşur. Böylelikle kelimeler seyirciye anlam ifade edecek biçimde bir düzene girmiş olurlar. Anlatıda düzen önemlidir. Bu düzen ve dizisellik, yani sıralama, televizyon türlerinde artık sıradan bir hâl almıştır. Örneğin gizem dizilerinde önce bir cinayet unsuru seyirciye tanıtılır, bunun ardından cinayetin araştırılması ve nihayet suçlunun yakalanarak olayın çözülmesi aşamaları gelir. Her program, anlatı unsurları kullanılarak biçimlendirilir. Anlatıda dizisellik, yani belirli olayların ard arda gelmesi (giriş, gelişme, sonuç gibi) veya belirli bir mantık çerçevesine oturtulması anlatı unsurları sayesinde mümkündür. Anlatı unsurları soru sordurur ve merak duygusunu harekete geçirir. Böylelikle, izlediğimiz televizyon programı bir sohbet bile olsa, seyirciye merak uyandıracak sorular yöneltilerek (dolaylı da olabilir) ilgisi ayakta tutulur.

Televizyon Programlarında Tür Kavramı

Tür, televizyon programlarının sınıflandırılması için kullanılan bir kavramdır. Programların kendi içinde ve birbirleri arasında kodların ve birtakım formüllerin kullanılmasına dayanır. Tarihi, ideolojik ve politik niteliklere sahip olan tür, senaryo yazımında hedef kitle ve aygıtın teknik/ekonomik nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda daha da önem kazanmaktadır. Tür kavramı aslında filmlerin izlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Televizyon için ise, türler sürekli olarak evrim geçiren nitelikte olmuştur. Program saat planlaması, hedef kitle belirleme ve popülerliği sürdürmenin kısa yolu olarak türleri kullanmıştır. Bugün bile bu formüller belirli düzeyde devam etmektedir. Bunun yanı sıra, televizyon zaman dilimleri etrafında organize olur; burada kurgu ile gerçek arasında bir bölünme yaşanır. Dolayısıyla basit türsel sınıflandırmaların televizyonu anlamamızda yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Örneğin televizyon türleri sinemadakine göre farklı bir çeşitlilik sağlar. Sinemada izleyici tek bir tür ile yetinmek durumundayken televizyonda türler arasında kolayca geçiş yapabilir. Dahası, televizyon programları kendi aralarında da farklı türleri birleştirerek kaynaştırabilir. Kimi postmodern teorisyenler tür kavramının geçersizliğine vurgu yaparken, televizyon tür ve kanallarının derinleşmesi, kimi yapımcıların da aynı düşüncüyü paylaştıklarını gösteriyor.

TELEVİZYON İÇİN SENARYO YAZMAK

Program Önerisi Hazırlamak

Program önerisinde, süreç mesajı ve sunumun başlıca yönleri/boyutları kısaca yer alır. Bunun için standart bir format olmamasına karşın, genellikle program önerisi metninde program veya dizinin adı, amacı (süreç mesajı), hedef kitle, program formatı, program tretmanı, prodüksiyon yöntemi ve geçici bütçe gibi başlıklara dair bilgiler yer alır. Elde edilen bilgiler programın mesajı ile birleştirilerek, bir program önerisi (program taslağı) hazırlanır. Bu taslakta programın konusu, içeriğı, hedef kitle, varsa yayıncı kimliğı, süresi, çekimlere dair teknik bilgiler yer alır. Bu bilgiler aynı zamanda program tretmanında da yer alabilir. Burada sözü edilen süreç mesajı, programın izlenmesi sırasında izleyicinin algıladığı mesajdır. Farklı Türdeki Programlar için Senaryo Yazımı ve Senaryo Örnekleri Senaryo formatları;

- 1) Tam senaryolandırılmış format,
- 2) Yarı senaryolandırılmış format,
- 3) Program formatı ve
- 4) Fact ya da Rundown Sheet olarak ele alınabilir.

Tam senaryo metninde, programda söylenecek her kelimeye yer verilir. Bu senaryoda ses ve video/görüntüye dair de temel talimatlar yer alır. Dramatik programlar, komedi skeçleri, pembe diziler, haber programları ve büyük marka reklamları bu tür senaryo formatına dayanır. Yarı Senaryo Formatı kısmi diyalog içindir. İnsanların karşılıklı konuşmalarında kullanılır; röportajlar, ürün sunumları, eğitici programlar gibi. Bu senaryolar, yönetmene ne zaman kamera geçişi kullanacağı, ekrana ne zaman KJ verileceğini vb. işaret etmesi açısından önemlidir. Şov Formatı (Program Formatı) belirli birtakım şov parçalarında kullanılır, “reklam 2” veya “İstanbul röportajı” gibi. Bunlar stüdyo prodüksiyonlarında sıkça kullanılır. Sabah programı veya yarışma programı gibi. Fact ya da rundown sheet ise kamerada görülecek şeylerin listesini içerir, kabaca ne söyleneceğini işaret eder. Özel video ya da ses talimatları yer almaz. Genellikle reklamcılar ürünlerini bir oyuncunun/sunucunun doğaçlama olarak anlatmasını istediklerinde kullanılır; kitap tanıtımı gibi.

Senaryo Yazarken Kullanılan Kısaltmalar

Televizyon için senaryo yazarken, kullanılan terimlerin kısaltmalar ile yazılması hem zaman hem de yer kazandırır. Örneğin en sık kullanılan çekim ölçekleri ELS (Çok Uzak Çekim), MLS (Diz Çekim), LS (Boy Çekim), MCU (Yakın Bel Çekim), CU (Yakın Çekim) gibi.

TELEVİZYON STÜDYOLARININ YAPISI VE TEMEL UNSURLARI TELEVİZYON STÜDYOLARI

Televizyonun başlangıcında radyo kuruluşlarının önemli bir yeri olduğunu söylemek doğrudur. Teknolojinin sanayi ürünü olarak bilindiği günümüz toplumlarında televizyon da bu sanayinin önemli bir ürünü olarak insanların karşısına çıkmaktadır.

Kontrol Odaları (Rejiler)

Elektronik kamera sistemi televizyon için önemli bir adım olarak görülmeyle beraber, televizyon programlarının başarılı bir şekilde ortaya konmasında stüdyolar ve kontrol odaları da kilit önem taşımaktadırlar. Televizyon programları stüdyo ile birlikte çekimin ekrana yansıdığı rejide sürmektedir. Stüdyolar için kısaca televizyon programlarının çekildiği mekânlar olarak bahsedilmekte; detaylı tanımlanacak olurlarsa, dışarıdan gelebilecek etkilere kapalı, kendine özgü ses ve ışık sistemi olan yapay alanlardır. En önemli mekân özelliklerinden biri büyüklükleridir. Çekimler için bu elzemdir. Bazı çekimler daha küçük alanlarda gerçekleştirilebilir. Stüdyo kapıları yüksek ve geniştir. Böylelikle ekipmanlar rahatlıkla hareket ettirilebilmektedir. İçeride tavana sabitlenmiş duran stüdyo ışıkları dikkat çekmektedir. Stüdyo ışıklarının konumu özel ayarlanmaktadır. Pencere yoktur ve jimmy jib kameralar ile görkemli görüntüler elde edilmektedir. Işıklandırma sistemleri de özeldir. Güneş ışığına stüdyoda çalışırken gerek duyulmamaktadır. Stüdyoların ışık gibi ses sistemleri de özeldir. Dış çekime göre tek negatif özellikleri çekim alan sınırlılığıdır. Stüdyolarda dekor ile beraber uygun atmosfer, dekorların uyumlu birlikteliği ve cihazların rahat çalışması sağlanmaktadır. Teknik olarak da cihazların hareket kolaylığı dekorun doğru kurulumu ile ilgilidir. Yönetmen, dekoratör, stüdyo ve ses şefi ile birlikte kamera ve ışık şefi gibi görevliler yer almaktadır. Kamera, mikrofon ve ışık kaynakları olmakla birlikte stüdyo tavanında “teleskop” adı altında ışıkları tavana iliştiren bir sistemsel malzeme bulunmaktadır. Stüdyodaki kameraların temel görevi görüntü almaktır ve ses almadan sorumlu cihaz da mikrofonlardır. Stüdyodaki çekimler rejiler aracılığıyla yönetilmekte ve rejiler de resim rejisi, ses rejisi, ışık rejisi ve kamera rejisidir. Ayrıca stüdyolarda ana kumanda odası da bulunmaktadır. Programların tüm yönetim, ayarlama ve gerekli düzenlemeler için rejilerin (kontrol odası) kullanıldığı bilinmektedir.

Televizyon Kameraları

Kameralar gövde kısmı ve bakaçtan oluşmaktadır. Hareketli görüntü üreten kameralar renkli yayına geçiş ile beraber renkli ayna sistemine sahip bir şekilde üretilmeye başlamışlardır. Stüdyo kameraları, ENG/EFM kameralar, küçük formatlı kayıt cihazları şeklinde ayrılırlar. Stüdyo kameraları ağır ve yüksek kaliteli cihazlardır ve buna paralel yüksek kaliteli görüntü üretirler. Özel kamera destek sistemleri vardır. Genelde kullandıkları alanlar; haberler, açık oturumlar, eğitimler ve günlük dramalar olmakla birlikte daha farklı alanlarda da kullanılırlar. Televizyon kameraları sadece kamera zinciri ile çalıştığından diğer cihazlardan ayrılmaktadır. Kaliteli görüntü üretimi ile birlikte kontrol edilebilmeleri ve üretim sonrası işlemlerde de kullanılmaları işlevselliklerini ortaya koymaktadır. Film kameraları ile televizyon kameraları arasındaki en temel farklardan biri; televizyon kamerasında ışığın yarattığı görüntünün elektriğe dönüşmesidir. Televizyon görüntüsü elektronik yöntem ile elektrik işareti hâline gelmektedir.

Televizyon Kameralarının Başlıca Bölümleri

Mikrofon, güneşlik, diyafram açıklığı, netlik ayar çemberi, manuel zoom kontrol, diyafram ayar çemberi, beyaz siyah ayar düğmesi, video kazancı, renk düzeltme filtresi, bakaç, ses bağlantısı, arka kısım (VTR vs. bağlantılarının olduğu yer), göz lastiği, akü çıkarma pimi, mikrofon girişi, bakaç kontrol, zoom motor düğmesi ve otomatik diyafram seçicidir.

Televizyon Kameralarının Unsurları Gövde Kısmı: Televizyon kameralarının gövde bölümü çok önemlidir; çünkü görüntüyü oluşturan tüm unsurlar kameranın gövde bölümünde bulunmaktadır. Bakaç: Televizyon ve film kameralarının bakaç kısımları da birbirinden farklıdır. Televizyon kameralarının bakaçları genelde elektriktir. Stüdyo çalışmalarında bir kameranın bakacından yayındaki kamera görüntüsü seyredilebilmektedir. Bakaçla kameranın menü sistemine girilebilmekte ayar düzenlemeleri yapılabilmektedir.

TELEVİZYON STÜDYOLARINDA AYDINLATMA

Doğal aydınlatmada gölge yaratan ve gölge silen elemanlar olmakla birlikte suni ışıklandırılmalı stüdyolarda sert ışık ve yumuşak ışık kullanılmaktadır. Sert ışık geniş stüdyoda kullanılır ve gölge

düşürür. Yumuşak (dolgu) ışık ise gölge düşürmez. Stüdyoda aydınlatma işlenen konuya göre farklılık göstermektedir. Işık düzeni ve kameralar bu hususta yeniden ayarlanmaktadır.

Televizyon Stüdyolarında Portre Aydınlatma

Haber spikerleri ve yorumcular için kullanıldığından en çok kullanılan aydınlatma kategorisindedir. Aydınlatma, dağıtıcı, karartıcı (dimmer) malzemeleri ile kullanılır. Aydınlatmanın Amaçları Aydınlatmanın en temel amacı kaliteli görüntü üretmektir. Ayrıca doğru aydınlatma ile stüdyo eksiklerinin rahatlıkla önüne geçilebilmektedir. Zetl da aydınlatma işlevlerini sıralarken kamera için gerekli ışığı sağlamak, uygun atmosfer yaratmak, biçim boyut ortaya çıkartmak ve gerçek ile gerçek dışını göstermekten bahsetmektedir.

Işığın Gerekliliğinin Teknik Nedenleri

Gerekliliğin teknik nedenlerine bakıldığında defoları önlemek ve doğru ton aralığını oluşturmak vb. yer almaktadır.

TEKNİK EKİP

Teknik yönetmen, ses teknisyeni, ışık yönetmeni, sahne tasarımcısı, stüdyo şefi, kameraman ve kayıt teknisyenidir. Teknik yönetmen tüm teknik ekipten sorumlu olduğu gibi hem görüntü hem de ses üretimi ile ilgili aşamalarda rol oynamaktadır. Ayrıca yönetmenin komutlarının dışına çıkmamaktadır. Ses teknisyeni mikrofon ve diğer araçların kurum ve işlevselliklerinin denetiminden sorumlu olmakla birlikte ses ekibinin tamamını da kontrol etmektedir. Stüdyonun aydınlatılmasından ve ışık ekibinden sorumlu ışık yönetmeni de ışık kaynaklarının tüm düzenlenmesi ile ilgilenmektedir. Art direktör olarak da bilinen sahne tasarımcısı da stüdyonun fiziksel görünümünden sorumlu olup seyirciye yansıtılanların gerçekliğinin ayarlanmasını elinde tutmaktadır. Stüdyo şefi yönetmenin adeta bir uzvu konumundadır ve aldığı komutlar ile stüdyo çalışanlarını yönlendirmek görevinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Yönetmenin isteği doğrultusunda hareket eden kameraman da seyircinin görmesi gerekli olan nesnelere saptayarak bunları ön plana çıkarmakta ve stüdyodaki gereksiz ayrıntılardan kaydettiği görüntüler ile seyirciyi uzak tutmakta olan önemli bir çalışandır. Kayıt teknisyeni de görüntüye dair tüm teknik özelliklerle ilgilenmekte ve bu doğrultuda görüntü kalitesinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

DİJİTAL (SAYISAL) TELEVİZYON YAYINCILIĞI

1994 yılında önce uydular aracılığı ile başlayan dijital televizyon yayıncılığını (DVB-S), dijital kablolu yayıncılık (DVB-C) takip etmiş ve son olarak da dijital karasal yayıncılık (DVB-T) kullanılmaya başlanmıştır. Bu üç yayın sistemi dijital televizyon yayıncılığının temelini oluşturmaktadır. Dijital televizyon yayıncılığında HD (High Definition) içeriklerin artması ile birlikte görüntü kalitesi artmış ve analog yayın sistemlerinin son bulması kaçınılmaz olmuştur. Dijital yayıncılığın getirdiği bu avantajların yanında internet altyapısının gelişmesi ve iletim ağlarının hızlanması kullanıcıların televizyon ile olan etkileşimi arttırmıştır.

ETKİLEŞİMLİ TELEVİZYON

Etkileşimli televizyon yayıncılığı, kullanıcıların internet bağlantılarını kullanarak televizyon yayınlarını ve içerikleri kontrol etmesini sağlayan gelişmiş bir televizyon teknolojisi olarak açıklanabilir. Etkileşimli dijital televizyon, farklı teknolojilerden ve çeşitli farklı uygulamalardan, hizmetlerden ve içeriklerden oluşur. Etkileşimli televizyonlar aracılığı ile sosyal medya platformları kullanılabilir, multimedya oyunlar oynanabilir veya istenilen bir medya içeriği satın alınabilir. Dolayısıyla izleyici ile etkileşimli televizyon arasında tek yönlü değil, çift yönlü bir iletişim süreci bulunmaktadır. Kullanıcılar pasif seyircilerden aktif birer izleyiciye dönüşmektedir. Aynı zamanda Etkileşimli televizyon teknolojisinin sağladığı imkânlar IPTV (İnternet Protokolü TV Yayıncılığı) teknolojisinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İNTERNET TEKNOLOJİSİ KULLANILARAK GERÇEKLEŞTİRİLEN YAYIN TÜRLERİ

İnternet üzerinden yapılan yayınlar IPTV (İnternet Protocol TV), internet TV ya da OTT TV (Over The Top Television) olarak türlere ayrılmaktadır. IPTV IPTV, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) tarafından görüntü, ses, metin, grafik ve verilerin IP tabanlı sistemler aracılığı ile belirli bir hizmet kalitesinde, güvenlikte ve güvenilirlikte etkileşimli olarak iletilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Genel olarak IPTV, televizyon yayınlarının internet teknolojileri kullanılarak iletilmesini sağlayan yayın sistemi olarak açıklanabilir. İnternet TV İnternet TV internet ara yüzü kullanılarak televizyon yayınlarına ulaşılması, zaman ya da mekân fark etmeksizin ses ve görüntünün, internet bağlantısı üzerinden doğrudan kullanıcının cihazına gönderilmesi yoluyla yayın yapmaktadır. İnternet TV’de internet bağlantısını destekleyen herhangi bir cihazdan (masaüstü, dizüstü, tablet bilgisayar, akıllı TV, akıllı telefon vb.) televizyon yayınlarına erişim sağlanabilir. OTT TV IPTV ve internet televizyonu farklı hizmetlerdir. IPTV, abonelerinin içeriği televizyon ekranından bir set-üstü cihaz yardımı ile yüksek kalitede içerikleri izlemelerine olanak sağlamaktadır. İnternet televizyonu ise dağıtım yöntemi, kalite ve kullanıcı deneyimi gibi özellikleri sebebiyle IPTV’den farklılaşmaktadır. OTT TV, İnternet TV ve IPTV ile benzer özellikleri taşımakla beraber, aslında bu iki yayın türü arasında yer almaktadır. OTT TV İnternet TV’ye benzemekle birlikte farklı olarak IPTV gibi TV yayınlarını görüntülenmesini ve televizyon yayınlarının akışlarına erişilebilmesini sağlamaktadır. OTT TV, dijital teknolojiler ve geleneksel TV hizmetlerinin birleşmesi ve genişbant sayesinde görüntü kalitesinin arttığı belirli bir kontrol barındıran bir İnternet TV hizmeti olarak açıklanabilir. İçeriğin internet aracılığı ile kullanıcıya ulaştığı, bir telekomünikasyon şirketine ihtiyaç olmaksızın çeşitli içeriklere istenilen zamanda ulaşmayı sağlayan hizmetleri de kapsamaktadır.

IPTV HİZMETLERİ E BİLEŞENLERİ

IPTV; TV kanallarını ve video içeriklerini, IP paketlerine dönüştürülerek genişbant erişim teknolojileri üzerinden kullanıcıya ulaştırmaktadır. IP paketlerine dönüştürülen içerikler dijital teknolojiler üzerinden kullanıcının bulunduğu konuma ulaştırılır. Kullanıcının bulunduğu konumda ise erişimin sonlandığı modeme ek olarak set üstü cihazlara ihtiyaç duyulmaktadır. Set üstü cihaz ise televizyona bağlı durumdadır. Set üstü cihazda bulunan üzerindeki bulunan kullanıcı arayüzü televizyon ekranında görüntülenmektedir. Kullanıcı izlemek istediği içeriği bu arayüz sayesinde seçebilir. IPTV Hizmetleri IPTV’nin kullanıcılara sunduğu hizmetlerin bazıları kısaca şunlardır: İsteğe Bağlı Video kullanıcıların belirlenmiş yayın saatlerinden ziyade istedikleri zaman film ve TV şovları gibi video veya ses içeriklerini seçmelerine ve izlemelerine olanak sağlayan bir programlama sistemidir. Pay TV, dijital yayıncılık teknolojileri temelinde yayın yapan, abonelik sistemi üzerinden çalışan, televizyon programlarını belli bir ücret karşılığında izleme imkânı sunan ticari bir yayıncılık hizmetidir. Kişisel video kaydı (PVR): Televizyonda yayınlanan bir videoyu dijital biçimde bir hard diske, USB flash diske veya SD hafıza kartına kaydeden elektronik bir cihazdır.

Televizyon Yayını Durdurma: Bu hizmet sayesinde izleyicilerin izlemekte oldukları yayınları durdurarak istedikleri zaman kaldıkları yerden devam etmeleri sağlanır. Gecikmeli Yayın İzleme hizmeti kullanıcın kaçırılmış olduğu bir yayını, yayın akışından bağımsız olarak izlemesine imkân tanır.

Elektronik Program Rehberi (EPG): EPG sayesinde izleyiciler istedikleri programın özetini, saatini, yayında kimlerin olduğu gibi detaylı bilgilere ulaşabilirler. Üçlü Oyun şebekelerin telefon, televizyon ve internet hizmetini aynı anda vererek kullanıcılara sunmasıdır.

YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN TOPLUMSAL ÖZELLİKLERİ

Yeni iletişim teknolojilerini geleneksel kitle iletişim araçlarından ayıran en temel kavram etkileşimdir. Günlük yaşamımızda kullandığımız akıllı telefonlar, bilgisayarlar, tabletler veya dijital tabanlı çalışan diğer teknolojilerin tamamı etkileşimli iletişim araçlarıdır. Yeni iletişim teknolojilerinin genel olarak en belirgin üç özelliği ise Etkileşimsellik, kitlesizleştirme ve eş zamansızlıktır. Etkileşimsellik, Birey-birey etkileşimi, Birey-kitle etkileşimi, Birey-içerik etkileşimi olarak üç şekilde gerçekleşmektedir. Etkileşim, izleyicinin medya içerikleri ile daha sağlam bir ilişki içinde olmasını, bireyselleşmiş medya kullanımını ve daha fazla izleyici seçeneğini ifade etmektedir. Kitlesizleştirme kavramı içeriklerin kullanıcıların her birine özel olarak iletilmesini ve yayıncılar tarafından kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarına göre farklı üretilmesini ifade etmektedir. Eş zamansızlık ise kavramı kullanıcıların belirli bir mekânda ya da belirli bir zamanda bulunma zorunluluğunun ortadan kalkmasını ifade etmektedir. T

ÜRKİYE'DE ETKİLEŞİMLİ TELEVİZYONCULUĞUN DURUMU

Türkiye'deki evlerin 94'ünde en az 1 televizyon, %40'ında internete bağlanabilen akıllı televizyon bulunduğu belirtilmektedir. Akıllı televizyon kullananların %53'ü internet üzerinden televizyon yayınlarını izlediğini, %52'si video izlediğini, %22'si akıllı televizyon uygulamalarını kullandığını, %18'si ise internet sitelerinde gezindiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılanların evlerinde televizyon izlemek için bulunan bağlantılara bakıldığında; %79,3'ünün Uydu/Karasal Anten, %13,4'ünün kablolu televizyon, %9,4'ünün dijital platform ve %0,6'sının IPTV bağlantısı bulunduğu saptanmıştır. Bu durum ülkemizde etkileşimli televizyon yayınlarının yalnızca %10'luk bir yer kapladığını göstermektedir. Ancak ilerleyen zamanlarda genç nesil ile birlikte televizyon izleme deneyimlerinin daha fazla değişeceği, etkileşimli televizyon hizmetleri için gerekli olan teknolojik gelişmelerin daha fazla hızlanacağı ve fiyatlarının da düşeceği öngörüldüğünde etkileşimli televizyon yayıncılığının yaygınlaşacağı söylenebilir. Etkileşimli televizyon yayınları için yapılacak olan yatırımlar ve üretilecek farklı içeriklerle birlikte bu alandaki reklam ve abonelik gelirlerinin artmasıyla etkileşimli televizyon yayınlarının gelişmesi beklenmektedir.